

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

КОВАЛЕНКО ВІКТОР МИКОЛАЙОВИЧ

УДК 336.13.012.24(477)

**ФІНАНСОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ:
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ТА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук**

Львів – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі фінансів, грошового обігу і кредиту Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
Крупка Михайло Іванович,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
завідувач кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
заслужений працівник освіти України
Дем'янишин Василь Григорович,
Тернопільський національний економічний
університет, професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія;

доктор економічних наук, професор
Опарін Валерій Михайлович,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
професор кафедри фінансів;

доктор економічних наук, професор
Пасічник Юрій Васильович,
Національний науковий центр «Інститут
аграрної економіки» НААН України,
провідний науковий співробітник відділу
фінансово-кредитної та податкової політики.

Захист відбудеться «28» вересня 2020 р. о 10⁰⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.051.01 Львівського національного університету імені Івана Франка за адресою: 79008, м. Львів, проспект Свободи 18, ауд. 115.

З дисертацією можна ознайомитися у Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка за адресою: 79601, м. Львів, вул. Драгоманова, 5.

Автореферат розісланий «27» серпня 2020 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. Б. Демчишак

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах перманентних змін у стані національної економіки, всеохоплюючого проникнення глобалізаційних процесів в усі сфери суспільного буття та зростання економічної і політичної залежності України від зовнішніх чинників впливу, посилюються вимоги до теорії і практики фінансів. Пошуки можливостей розвитку економіки, подолання існуючих проблем та запобігання їх виникненню у майбутньому, викликають гостру потребу в подальшому розробленні теоретико-методологічних основ формування та практичного застосування фінансової системи.

Її нинішній стан не дає змоги суб'єктам економіки адекватно реагувати на внутрішні та зовнішні виклики і загрози у результаті чого має місце падіння реального ВВП, надвисокий рівень інфляції, хронічний дефіцит бюджету, високий рівень державного боргу, значні дисбаланси у фіскальній та монетарній сферах, постійна недостатність обігових коштів в реальному секторі економіки тощо. Це вказує на необхідність зміни підходів до формування нормативно-правового поля фінансової діяльності суб'єктів економіки (формування їх фінансових відносин), яке повинно носити системний характер, без чого управління фінансами, практично на всіх рівнях економіки, стає фрагментарним та малоефективним.

Подальший розвиток економіки, ускладнення економічних зв'язків, процеси демократизації економічної діяльності, глобалізація та безліч інших змін і процесів, що відбуваються в різних сферах суспільного буття, потребують змін у фінансовій системі країни, які мають відповідати не тільки сучасним реаліям, а й бути, певною мірою, каталізаторами економічного розвитку та суспільного прогресу. Системність у цьому контексті означає науково-обґрунтоване впорядкування фінансової діяльності усіх без винятку суб'єктів фінансової системи.

Проблеми фінансової системи та, особливо її окремих складових, завжди знаходяться в полі зору як зарубіжних так і вітчизняних науковців. Серед зарубіжних вчених проблемами формування та використання фінансових систем займалися: О. Александров, Ф. Аллен, А. Архіпов, Дж. Барні, З. Боді, П. Болтон, Е. Вознесенський, Г. Габбарт, Д. Гейл, Т. Глеснер, Е. Девіс, Л. Зінгалес, О. Іссінг, А. Ковальова, С. Классенс, Д. Клінгебиль, І. Лав, Р. Левін, Р. Мертон, В. Родіонова, П. Роуз, Д. Фрейзер та ін.

Вагомий внесок у дослідження теоретичних і практичних аспектів формування фінансової системи в Україні зробили такі вчені, як І. Алексеев, В. Андрущенко, А. Архіпов, О. Білорус, С. Боринець, В. Будкін, Д. Ванькович, О. Василик, З. Варналій, О. Гаврилюк, А. Гальчинський, В. Геєць, І. Гуцал, А. Даниленко, Н. Демчишак, В. Дем'янишин, О. Десятнюк, Я. Дропа, О. Замасло, В. Єгоров, С. Захарченков, І. Злобіна, М. Карлін, О. Кириленко, Л. Кістерський, М. Коваленко, О. Ковалюк, О. Колодізев, М. Крупка, В. Кудряшов, М. Кульчицький, П. Леоненко, С. Лондар, Д. Лук'яненко, І. Лютий, Є. Майовець, В. Мельничук, Л. Миргородська, С. Науменкова, А. Нестеренко, В. Опарін, Ю. Пасічник, Ю. Пахомова, О. Підхомний, А. Поручник, В. Приймак, С. Реверчук, О. Рогач, О. Рожко, А. Рум'янцева,

В. Сікора, В. Степаненко, В. Федосов, А. Філіпенко, І. Чугунов, О. Шаров, М. Шерменьова, О. Шниркова, І. Школьник, С. Юрій, П. Юхименко та ін.

Попри значну кількість праць, пов'язаних із висвітленням окремих аспектів фінансової діяльності економічних суб'єктів та формування і функціонування фінансової системи загалом, вона, як єдине ціле, не стала предметом ґрунтовних та комплексних досліджень широкого кола вчених. Має місце відсутність належної теоретико-методологічної бази згідно з якою фінансова система розглядається, як на рівні визначення та спроб її структуризації, так і на рівні її практичного використання, виходячи з реальних умов та потреб економіки. З огляду на значну відкритість національної економіки це стає особливо необхідним. Теоретичне та практичне значення таких досліджень зумовили вибір теми дисертації, її мету, завдання та зміст.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота є складовою частиною науково-дослідних робіт кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту Львівського національного університету імені Івана Франка «Фінансові стратегії розвитку економіки України» (державний реєстраційний номер 0112U004029) та «Формування фінансового потенціалу національної економіки» (державний реєстраційний номер 0116U001677), у межах яких проведено дослідження теоретико-методологічних основ та визначено стратегічні напрями розвитку фінансової системи з метою підвищення ефективності формування і використання фінансових ресурсів економіки України (довідка № 3875 – Н від 17.10.2019 р.).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розроблення нових підходів до обґрунтування теоретико-методологічних засад, виявлення проблем та висвітлення сучасних особливостей формування фінансової системи України та її структури, формування науково-практичних рекомендацій щодо стратегії розвитку фінансової системи в умовах стрімкого поширення глобалізаційних процесів у світовій економіці.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення наступних завдань:

- узагальнити і систематизувати наукові погляди щодо сутності фінансів, поглибити розуміння, розкрити проблематику, функції, принципи та завдання фінансової системи;
- з'ясувати економічну природу фінансових ресурсів як матеріальної основи та предмета дослідження фінансової системи;
- розкрити сучасні особливості та проблеми структуризації фінансової системи України з метою пошуку оптимальної моделі;
- розробити методологічні підходи та методи дослідження фінансової системи;
- визначити роль вартості у формуванні ресурсного потенціалу фінансової системи;
- сформулювати наукові підходи щодо удосконалення методики оцінки вартості економічних ресурсів на мікро-, та макрорівнях економіки;
- висвітлити організаційно-правові форми, особливості та проблеми діяльності суб'єктів господарювання у складі фінансової системи;

- виокремити організаційну структуру та висвітлити роль фінансів держави в якості головної ланки фінансової системи;
- охарактеризувати фінанси населення як невід'ємну складову ринкової економіки та фінансової системи;
- визначити роль та місце суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності у складі національної фінансової системи;
- здійснити макроекономічну оцінку доходів і витрат головних суб'єктів економіки та фінансової системи;
- проаналізувати стан та динаміку руху фінансових ресурсів на рівні секторної складової фінансової системи;
- оцінити стан фінансової діяльності галузевої складової економіки та її вплив на фінансову систему;
- запропонувати заходи щодо удосконалення організації управління процесами формування та використання ресурсів фінансової системи;
- обґрунтувати можливості зростання ліквідності економічних ресурсів як необхідної умови збалансованого розвитку економіки України в умовах глобалізаційних процесів.

Об'єктом дослідження є сформована на інституційній основі фінансова система України, її структурні складові (підсистеми, сектори) та види економічної діяльності, що відображають її галузеву структуру.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні засади та практичні аспекти формування і використання фінансових ресурсів на окремих етапах економічного процесу й рівнях управління фінансовою системою.

Методологічною основою дослідження є фундаментальні, загальнонаукові та специфічні методи, які використано для отримання наукових результатів у відповідності до завдань дослідження: категорійний апарат діалектичного методу – з метою упорядкування визначень фінансів та фінансової системи за їх сутністю і явищем, змістом і формою (пп. 2.1); історичний, логічний, абстрагування, узагальнення, групування та систематизації – під час з'ясування економічної природи фінансових ресурсів як матеріальної основи та предмета дослідження фінансової системи (пп. 1.2); методи аналізу і синтезу – в обґрунтуванні вартості товарів (послуг), активів, майна та валового випуску в цілому (пп. 2.3); індукція та дедукція – при розробці понятійно-категорійного апарату, побудові моделі фінансової системи, формуванні висновків у результаті аналізу та оцінки стану фінансової системи (пп. 1.1; 1.2; 1.3; 2.2); метод порівняння – у структурно-функціональному аналізі стану фінансової системи (пп. 3.1; 3.2; 3.3); метод функціонально-вартісного аналізу та балансовий метод – в процесі оцінки стану формування і використання фінансових ресурсів на рівні окремих складових фінансової системи (підсистем, секторів, галузей економіки) та в цілому (пп. 4.1; 4.2; 4.3; 5.2); індексний метод – для оцінки стану міжгалузевої кооперації та динаміки руху фінансових ресурсів між окремими видами діяльності (пп. 4.3); таблично-графічні методи – при зборі та систематизації теоретичних положень і цифрової інформації, що відображають теорію й практику фінансової системи (пп. 1.2; 2.3; 3.1; 3.2; 3.3); статистичний та нормативного прогнозування при аналізі та

розробці стратегії формування вартісної складової випуску товарів та наданих послуг (пп. 5.2; 5.3); метод моделювання – при побудові матричного типу балансової моделі фінансової системи (пп. 5.2).

Інформаційною базою дослідження є наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем теорії і практики управління фінансовими системами, матеріали науково-практичних конференцій, законодавчі і нормативні акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, методичні положення та статистична інформація Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, інформаційні ресурси мережні Інтернет, особисті аналітичні розрахунки автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробленні нових теоретико-методологічних положень щодо розуміння фінансової системи та оптимізації формування і використання фінансових ресурсів економіки України.

До найвагоміших наукових результатів, що становлять наукову новизну, належать:

уперше:

- розроблено нові науково-методологічні підходи щодо групування економічних ресурсів за окремими етапами економічного процесу, що дало змогу виділити у їх переліку фінансову складову, яка має місце на усіх етапах руху вартості товарів, послуг та валового випуску (суспільного продукту) в цілому. Це значно поглиблює розуміння соціально-економічної природи фінансів, розширює горизонти пізнавальної діяльності та кордони можливостей фінансової практики до їх природніх меж, які в умовах поглиблення ринкових відносин охоплюють усе ширше коло суб'єктів економіки та включають у господарський обіг зростаючий перелік економічних ресурсів, і в міру розвитку національної фінансової системи отримують значно кращі перспективи входження економіки України у глобальний економічний простір;

- запропоновано при формуванні понятійно-категорійного апарату фінансової науки застосовувати широке та вузьке розуміння фінансових ресурсів як предмета дослідження фінансової системи. Зокрема, фінансові ресурси, у їх широкому розумінні – це у вартісному вираженні економічні ресурси (у тому числі гроші та інші фінансові інструменти), що у процесі їх суспільного використання підлягають розподілу. У вузькому розумінні фінансові ресурси – це у вартісному вираженні гроші та інші фінансові інструменти, що у процесі економічного обігу підлягають розподілу. Вони об'єднують оперативну (активну та найбільш ліквідну) частину фінансових ресурсів населення, суб'єктів господарювання та держави;

- сформульовано методологічні засади систематизації функцій грошей за їх місцем та роллю в економіці й фінансах, що дало можливість з'ясувати їх відношення до економічних ресурсів загалом та фінансових зокрема. У переліку функцій виділено операційні (основні та допоміжні), що забезпечують рух економічних ресурсів за окремими етапами економічного процесу, а також вартісні (оціночні) функції, що супроводжують економічний рух товарів і

послуг упродовж їх життєвого циклу;

- визначено вартість товарів і послуг як узагальнену на кожному з етапів економічного процесу та рівнях управління економікою, суспільну оцінку економічних ресурсів. Таке тлумачення вартості витікає з її економічної суті, форм та видів прояву. Воно вказує на суспільний та індивідуальний, міновий та споживчий характер вартості, що відповідає її об'єктивній та суб'єктивній природі одночасно. На оціночній (індивідуальний та суспільний загалом) характер вартості товарів (послуг) вказує те, що не тільки економічні умови (витрати виробництва, дефіцит чи надлишок товарів, їх якість тощо) впливають на їх вартість, але і умови їх реалізації та споживання. Вона відображає прогностні та фактичні, номінальні та реальні обсяги виробничих, товарних, фінансових та споживчих ресурсів економіки в цілому та її окремих складових.

удосконалено:

- теоретичні підходи до визначення функцій фінансової системи, які є зовнішнім проявом її внутрішньої сутності. Функції фінансової системи є результатом трансформації у процесі управління фінансовими ресурсами розподільчої та контрольної функцій фінансів. До функцій фінансової системи віднесено функції фінансового забезпечення, фінансового регулювання, фінансового стимулювання та фінансового контролю, що на практиці сприятиме удосконаленню організації управління економікою та фінансовою сферою;

- методологію дослідження фінансової системи за рахунок розширення компонентів (складових структури) пізнання. Зокрема, обґрунтовано необхідність введення до їх складу поняття «методичний підхід», що передбачає вибір залежно від «широкого» чи «вузького» розуміння предмета пізнання рівня узагальнення та сфери застосування, придатних (у кожному конкретному випадку) методів дослідження;

- методику оцінки вартості економічних ресурсів (майна, активів, товарів та послуг, а також валового випуску в економіці загалом) на основі корекції (уточнення) уречевленої і доданої вартості товару чи послуги на коефіцієнт ринкової кон'юнктури, що відображає співвідношення між пропозицією та попитом;

- структуру інституційної моделі фінансової системи в частині виділення окремої підсистеми під назвою «Фінанси суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД)», уточнення у її складі місця і ролі сектора «Інший світ», що відображає доходи і витрати та фінансові результати зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів національної економіки;

- теоретичні положення щодо розуміння конфігурації (переліку та взаємозв'язку) функцій фінансового управління (фінансового менеджменту на рівні суб'єктів господарювання), у центрі якої знаходиться функція організації управління. Її належне виконання органами влади та управління галузями, територіями й господарськими одиницями забезпечуватиме реалізацію функцій фінансового планування (бюджетування), фінансового регулювання, фінансового контролю та фінансового стимулювання;

- науково-методичний підхід до макроекономічної оцінки фінансових ресурсів економіки, де поряд із ВВП застосовано значно ширший за економічним змістом вартісний показник випуску (товарів і послуг). Його використання у сукупності з показником проміжного споживання та іншими показниками системи національних рахунків сприяє поглибленню економічних досліджень стану фінансової системи України та її окремих складових;

одержали подальший розвиток:

- розроблені на інституційній основі концептуальні підходи до розуміння структури, ролі та місця фінансової системи у сфері фінансів та економіці загалом. Доведено, що фінансова система є невід'ємною складовою економічної системи, її структура (за інституційною, галузевою та територіальною моделями) відповідає структурі економіки, а функції реалізуються у процесі організації управління фінансами на усіх без виключення етапах економічного процесу та рівнях управління економікою;

- уточнення дефініцій «фінанси» та «фінансова система» на основі використання базових категорій теорії пізнання, таких як сутність і явище, зміст і форма, що сприяє упорядкуванню понятійно-категорійного апарату та удосконаленню методології дослідження в галузі фінансів загалом;

- теоретико-методологічні підходи до розуміння практичної ролі вартості як необхідної умови суспільної організації економічної діяльності людини та її тлумачення як суспільної оцінки мінових та споживчих характеристик майна, активів, товарів (послуг), що формується у сфері виробництва та визначається у сфері обміну на основі співвідношення між пропозицією та попитом;

- науково-методичний інструментарій аналізу та прогнозування стану галузевої складової економіки та фінансової системи на основі використання коефіцієнтів, що комплексно відображають внутрішні та зовнішні для кожної галузі чи виду діяльності витрати матеріальних ресурсів. Динаміка таких показників свідчить про розширення (скорочення) економічних зв'язків та зниження (зростання) зовнішньої залежності в умовах конкурентного ринкового середовища.

- визначення фінансових ресурсів економіки з метою загального упорядкування за окремими підсистемами фінансової системи:

а) фінансові ресурси суб'єктів господарювання – це у вартісному вираженні нефінансові та фінансові активи (необоротні та оборотні засоби, у тому числі гроші та їх еквіваленти), а також інші активи, що у процесі фінансово-господарської діяльності підлягають розподілу;

б) фінансові ресурси держави – це у вартісному вираженні економічні ресурси, що знаходяться у розпорядженні центральних і місцевих органів влади, у тому числі централізовані і децентралізовані фонди грошових засобів, що у процесі їх суспільного використання підлягають розподілу;

в) фінансові ресурси населення – це у вартісному вираженні рухоме й нерухоме майно, основні й оборотні засоби, та кошти фізичних осіб, що у процесі їх економічної діяльності стають предметом суспільного розподілу;

г) фінансові ресурси суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності – це у вартісному вираженні економічні ресурси суб'єктів господарювання, держави

та населення, що у процесі зовнішньоекономічних відносин стають предметом розподілу.

Практичне значення отриманих результатів. Окремі положення, висновки та рекомендації дисертації впроваджено в діяльності фінансових органів: Територіального управління Рахункової палати України по Львівській, Волинській, Рівненській, Тернопільській, Івано-Франківській та Закарпатській областях (довідка № 22/468 від 03.11.2015 р.); Департаменту фінансів Львівської обласної державної адміністрації (довідка № 10–16/12–199/0/2–18 від 11.10.2018 р.).

Науково-методичні результати дослідження використано у навчальному процесі Львівського національного університету імені Івана Франка під час викладання курсу «Фінанси» та інших дисциплін (довідка № 1592 – Н від 11.04.2018 р.). Результати дисертації також використано у навчальному процесі на факультеті економіки, менеджменту та міжнародного права Інституту післядипломної освіти та доуніверситетської підготовки Львівського національного університету імені Івана Франка під час викладання дисциплін «Фінанси», «Бюджетна система», «Фінансовий ринок» (довідка № 53 від 06.04.2018 р.).

Основні положення та результати дисертаційної роботи також впроваджені у навчальний процес: Національного університету «Львівська політехніка» (довідка № 67–01–1803 від 25.10.2018 р.); Львівського національного лісотехнічного університету України (довідка № 01–304 від 30.05.2018 р.); Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка № 15/17–2888 від 25.10.2018 р.).

Особистий внесок здобувача. Наукові положення, результати, висновки та рекомендації, що виносяться на захист, одержані автором самостійно. Дисертація є одноосібно виконаною науковою працею, у якій викладено авторський підхід до розроблення теоретико-методологічних засад і практичних рекомендацій щодо формування та використання фінансових ресурсів розвитку національної економіки України. Особистий внесок автора у працях, в тому числі опублікованих у співавторстві, наведено у списку публікацій. З них використано лише ті ідеї, які є результатом власних досліджень. Матеріали кандидатської дисертації в роботі на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук не використовувались.

Апробація результатів дисертаційної роботи. Основні результати дослідження обговорювались і отримали позитивну оцінку на щорічних звітних науково-практичних конференціях викладачів і аспірантів економічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка; наукових семінарах кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту; міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: «Трудовий потенціал України і його реалізація в умовах розбудови національної економіки» (м. Львів, 20–21 листопада 1997 р.); «Економетричні методи і моделі в економіці: теорія і практика» (м. Львів, 2–4 лютого 1998 р.); «Ринкова трансформація економіки України: теорія, практика, перспективи» (м. Львів, 24–25 жовтня 2003 р.); «Обліково-аналітичні системи суб'єктів господарської

діяльності» (м. Львів, 25–26 березня 2005 р.); «Економічна система України: минуле, сучасне, майбутнє (м. Львів, 21–22 жовтня 2005 р.); «Управління інноваційним процесом в Україні: проблеми, перспективи, ризику» (м. Львів, 11–13 травня 2006 р.); «Фінансові ресурси регіону: організація та управління» (м. Івано-Франківськ, 9–11 листопада 2006 р.); «Проблеми та перспективи розвитку економіки і підприємництва та комп'ютерних технологій в Україні» (м. Львів, 20–21 березня 2007 р.); «Проблеми та перспективи розвитку економіки і підприємництва та комп'ютерних технологій» (м. Львів, 18–19 березня 2008 р.); «Управління інноваційним процесом в Україні: проблеми, перспективи, ризику» (м. Львів, 29–31 травня 2008 р.); «Управління у сферах фінансів, оподаткування, страхування і кредиту» (м. Львів, 18–21 листопада 2009 р.); «Організація управління: витоки, реалії та перспективи розвитку» (м. Львів, 20 жовтня 2014 р.); «Перспективи розвитку національної економіки в умовах посилення глобалізаційних процесів» (м. Львів, 15 травня 2015 р.); «Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України» (м. Київ, 29–30 жовтня 2015 р.); «Актуальні проблеми функціонування господарської системи» (м. Львів, 20–21 травня 2016 р.); «Фінансова система України: тенденції та перспективи розвитку» (м. Острог, 11–12 жовтня 2018 р.); «Фінансовий бізнес в Україні та світі: стан, проблеми і перспективи розвитку» (м. Львів, 26 жовтня 2018 р.); Proceedings of XXXIII International scientific conference «Innovations of the future» (New York, nov. 8, 2018); «Економіка. Фінанси. Бізнес. Управління» (м. Київ, 21–24 травня 2019 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковані у 74 наукових працях загальним обсягом 277,53 д.а. (70,93 д.а. належать особисто автору), з них: 1 одноосібна монографія та 2 монографії у співавторстві; 2 підручника та 4 навчальні посібники у співавторстві; 46 статей у наукових періодичних виданнях, у тому числі: 43 – у наукових фахових виданнях України (з них 3 – у наукометричних виданнях) та 3 – у зарубіжних; 19 праць – в інших наукових виданнях.

Структура та обсяг роботи. Дисертація містить вступ, п'ять розділів, висновки, список використаних джерел та додатки. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 505 сторінки, у тому числі основний текст – 400 сторінок. Дисертація містить 31 таблицю, 44 рисунки, 42 формули та 10 додатків. Список використаних джерел налічує 336 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено мету і завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, відображено зв'язок теми з існуючими науковими розробками, розкрито новизну і практичну значущість отриманих результатів, відомості про їхню апробацію та публікації результатів дисертації.

У **першому розділі** «Теоретико-методологічні основи та сучасні особливості формування фінансової системи України» узагальнено та поглиблено сучасні теоретико-методологічні підходи до розуміння понятійно-

категорійного апарату, розкрито проблематику, функції, принципи організації та завдання фінансової системи. Висвітлено взаємозв'язок між фінансами, фінансовими ресурсами та фінансовою системою, уточнено місце фінансових ресурсів у складі ресурсів економіки. Сформовано теоретичні положення, розкрито сучасні проблеми та особливості структуризації фінансової системи.

Розкрито загальнонаукові підходи щодо розуміння термінів «система» та «фінансова система» як взаємопов'язану сукупність складових, що утворюють певну цілісність у матеріальному світі, пізнавальній та практичній діяльності людини (в економіці загалом та фінансах зокрема). Наголошено, що у межах теорії систем завжди у складі певної сукупності передбачається наявність відповідної ієрархії в її структурі, де вершину посідає система, а наступними складовими є підсистеми, елементи підсистем та компоненти елементів, що характерно і для фінансової системи. Водночас обґрунтовано важливість визначення функцій фінансової системи виходячи з необхідності її ідентифікації у складі понятійно-категорійного апарату фінансової науки і практичного застосування, при якому фінансові відносини та фінансова діяльність суб'єктів економіки з приводу формування і використання фінансових ресурсів матимуть упорядкований характер.

Акцентовано, що розподільча та контрольна функції фінансів, за умови системної організації фінансової сфери економічної діяльності, трансформуються відповідно до функцій фінансової системи та її структурних складових, розуміння та практична реалізація яких в сучасних умовах у теорії й на практиці носить суперечливий характер.

У зв'язку з цим, наголошено на необхідності розмежування функцій фінансів (як явища вищого порядку), фінансової системи (як цілісності, що об'єднує та структурує об'єкти і суб'єкти фінансової сфери економічної діяльності), та функцій її структурних складових за окремими видами фінансових відносин (рис. 1).

Функції представлених на рис. 1 структурних складових фінансової системи відображають їх місце в економіці та функціональні особливості фінансової діяльності.

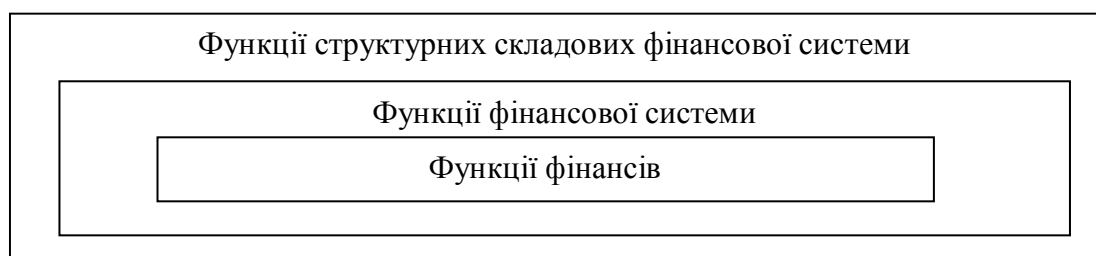

Рис. 1. Ієрархія функцій фінансів, фінансової системи та її структурних складових

Джерело: розроблено автором

Сформовано перелік основних принципів, яких доцільно дотримуватись при формуванні фінансових відносин та фінансової системи загалом, який

впливає з функцій фінансової системи та стратегічних завдань розвитку країни. До переліку основних (базових, ключових) принципів віднесено такі: єдності; повноти; збалансованості; економічної самостійності; економічної рівності; самодостатності; верховенства права; конкурентоспроможності.

Зазначено, що гострота фінансових проблем проявляється у конфліктах інтересів, зниженні ефективності та занепаді виробництва, у фінансових кризах тощо. Вона може наростати або пом'якшуватися під впливом різних чинників, проте завжди буде мати місце допоки не буде визначено місце та роль близьких проте не тотожних між собою грошових та фінансових ресурсів у складі економічних ресурсів економіки.

Вирішення проблеми співвідношення (субординації) фінансових та грошових ресурсів знаходиться у площині розуміння руху вартості економічних ресурсів як поняття більш високого рівня узагальнення (рис. 2).

Етапи економічного процесу	Економічні ресурси					
	Природні					Людські
	Земельні	Мінеральні	Водні	Лісові	Інші	Населення
Виробництво	Виробничі ресурси					
	Матеріально-технічні		Нематеріальні			Трудові
	Сировинні. Енергетичні. Технічні. Біологічні. Грошові та ін.		Технологічні. Інформаційні. Інтелектуальні. Структурно-організаційні. Часові та ін.			Кадри, персонал (основний, допоміжний, адміністративний). Члени домогосподарств.
	Необоротні та оборотні активи юридичних осіб Рухоме та нерухоме майно, кошти фізичних осіб					Суспільно корисна праця
Обмін	Товарні ресурси					
	Товари		Послуги			Робоча сила
	Виробничого призначення. Спецпризначення. Споживчі. Гроші та інші фінансові інструменти.		Транспорту. Зв'язку. Охорони здоров'я. Освіти. Культури. Фінансові. Комунальні. Адміністративні та ін.			Сфери виробництва. Сфери послуг.
Розподіл	Фінансові ресурси					
	Випуск товарів та послуг					
	Проміжне споживання			ВВП		
	Матеріальні витрати виробництва		Оплата праці найманих працівників	Податки за викл. субсидій на в-во та спож.	Валовий прибуток, змішаний дохід	
Споживання	Споживчі ресурси					
	Витрати споживання за окремими галузями (видами діяльності)	Валове нагромадження основного та оборотного капіталу		Експорт товарів та послуг	Імпорт товарів та послуг	Кінцеве споживання товарів та послуг

Рис. 2. Рух вартості економічних ресурсів за окремими етапами економічного процесу

Джерело: розроблено автором

Констатовано, що ототожнення фінансових та грошових ресурсів суттєво звужує фінансову сферу, яка фактично зводиться до сфери грошового обігу (грошових потоків), що ставить бар'єри для подальшого розвитку фінансової науки та обмежує можливості фінансового управління економікою. Таким чином, потреба більш широкого розуміння фінансових ресурсів стає цілком очевидною. Їх роль та місце у понятійному апараті економічної науки зумовлені суспільним характером економічної діяльності людини. Остання, за своїм змістом, переліком об'єктів та суб'єктів економічних відносин включає всю економіку, організація якої передбачає певний порядок (послідовність) у формуванні та використанні економічних ресурсів (у тому числі фінансових та грошових), отже можливості відповідного групування (класифікації) в залежності від їх економічної природи, виробничого чи соціально-економічного призначення тощо.

Використання економічного процесу у наукових дослідженнях дає змогу під різним кутом зору розкривати економічну природу, виявляти спільні та відмінні риси, робити узагальнення щодо економічних ресурсів загалом та їх окремих складових. Черговість етапів економічного процесу відображає послідовність руху вартості суспільного продукту від його виробництва до кінцевого споживання, а їх сукупність – річний економічний цикл загального руху економічних ресурсів, що знаходить своє відображення у макроекономічних показниках системи національних рахунків та міжгалузевому балансі виробництва й розподілу товарів і послуг.

У дисертації запропонована модель фінансової системи (рис. 3), що побудована на інституційній основі й відповідає глобальним тенденціям структуризації національних економік світу та інституційній концепції формування структур національних фінансових систем. Її основу складають інституційні одиниці економіки – юридичні та фізичні особи, що є суб'єктами фінансової системи.

Структурні складові інституційної моделі фінансової системи на рівні її окремих секторів є узагальненням (групуванням) інституційних одиниць економіки за міжнародними стандартами системи національних рахунків (СНР), що запроваджена в Україні починаючи з 1993 року. Згідно СНР, юридичних та фізичних осіб (їх доходи та витрати) залежно від їх місця в економіці віднесено до одного з її п'яти секторів: сектор домашніх господарств (ДГ), сектор некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства (НКОДГ), сектор нефінансових корпорацій (НК), сектор фінансових корпорацій (ФК), сектор загальнодержавного управління (ЗДУ). Сектор «Інший світ» призначено для відображення ресурсів (доходів) та витрат інституційних одиниць, що входять до складу перелічених секторів економіки у результаті їх зовнішньоекономічної діяльності.

Особливістю пропонованої моделі фінансової системи є виділення у її складі окремої підсистеми, що відображає фінанси суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД). У якості таких суб'єктів служба статистики України відображає як резидентів так і нерезидентів та їх доходи і

витрати, що мають місце на її економічній території, та впливають на стан її фінансової системи.

Рис. 3. Інституційна модель фінансової системи України

Джерело: розроблено автором

У другому розділі «Теоретико-методологічне забезпечення дослідження фінансової системи» розкрито методологічні підходи та методи дослідження фінансової системи України, з'ясовано роль вартості у формуванні її ресурсного потенціалу, розроблено методичку визначення вартості економічних ресурсів на основі комплексного поєднання (визначених у результаті аналізу наукових публікацій та національних стандартів оцінки активів підприємств, майна тощо) факторів впливу.

У результаті дослідження визначено співвідношення (субординацію) об'єкта та предмета пізнання у фінансовій системі. Запропоновано в якості методологічної основи для уточнення дефініцій фінансів та фінансової системи (як об'єкта дослідження) використовувати фундаментальні філософські категорії. У табл. 1 вони представлені у ролі класифікаційних ознак.

Наголошено, що у понятійному-категорійному апараті фінансової науки винятково важлива роль належить вартості, яка є внутрішньою субстанцією (основою) економічних ресурсів у процесі їх суспільного використання. Вона має грошову, натуральну (матеріальну) та трудову форми вираження, отже

знаходиться у полі зору різних галузей економічної науки та є предметом гострих дискусій.

Таблиця 1

Дефініції фінансів та фінансової системи на основі використання ключових філософських категорій

Класифікаційні ознаки	Фінанси	Фінансова система
Сутність	Економічні відносини з приводу формування і використання фінансових ресурсів	Структурована сукупність економічних відносин з приводу формування і використання фінансових ресурсів
Явище	Економічний процес в частині формування і використання фінансових ресурсів. Різновид економічної діяльності суб'єктів економіки, що пов'язаний з формуванням і використанням фінансових ресурсів.	Структуровані за ключовими ознаками економічний процес та економічна діяльність в частині формування і використання фінансових ресурсів.
Зміст	Різновиди економічних відносин та інші фінансові інститути, що пов'язані з формуванням і використанням фінансових ресурсів.	Структуровані різновиди економічних відносин та інші фінансові інститути, що пов'язані з формуванням і використанням фінансових ресурсів.
Форма	Грошове (вартісне) вираження фінансових ресурсів. Нормативно-правові (адміністративні) та договірні фінансові відносини. Організаційно-правова форма суб'єктів фінансової діяльності.	Модель структури економіки (інституційна, галузева, територіальна), яка відображає сукупність фінансових відносин та інших фінансових інститутів, що пов'язані з формуванням і використанням фінансових ресурсів.

Джерело: складено автором

Як доводить практика, вартість в умовах ринку визначається у результаті багатьох спроб і помилок у ціноутворенні, оскільки не враховується ринкова кон'юнктура, що, зазвичай, обертається широким використанням торговельних знижок, сезонних розпродажів, безпроцентних кредитів або, навпаки, дотацій та інших преференцій виробникам. До переліку найбільш уживаних у господарській практиці видів грошової форми вартості необоротних активів підприємств (НА) віднесено первісну, переоцінену, справедливу, залишкову та ліквідаційну вартість.

Вони відображають економічний рух вартості НА упродовж їх виробничого споживання (використання). Підкреслено, що в економічній літературі мають місце різні підходи щодо методології економічної оцінки широкого розмаїття природних, матеріально-технічних та організаційно-економічних особливостей використання економічних ресурсів, їх кількісного та якісного складу, територіального розміщення тощо. У зв'язку з цим, наголошено на необхідності формування єдиних або узгоджених підходів до їх

оцінювання, що даватиме змогу порівнювати як однорідні, так і різні за своєю матеріальною природою та економічним призначенням ресурси з метою пошуку системного підходу до організації їх використання.

Інструментарій визначення вартості активів, майна й майнових прав юридичних і фізичних осіб відображено на рис. 4.

Об'єкти оцінки					
Майно у матеріальній та нематеріальній формі			Цілісні майнові комплекси		
Принципи оцінки					
Корисності	Попиту і пропозиції	Заміщення	Очікування	Граничної продуктивності внеску	Найбільш ефективного використання
Методичні підходи					
Витратний	Дохідний	Порівняльний	Майновий	Дохідний	Порівняльний
Методи оцінки					
- метод прямого відтворення; - метод заміщення.	- метод прямої капіталізації доходу; - метод непрямої капіталізації доходу метод залишку.	скоригований на ринкову кон'юнктуру метод заміщення*.	- метод накопичення активів; - метод поточної вартості ймовірного результату ліквідації майнового комплексу.	- метод дисконтування грошового потоку; - метод прямої капіталізації доходу.	- метод ринку капіталу; - метод ринкових угод.

Рис. 4. Методична база оцінки активів, майна та майнових прав суб'єктів фінансової системи

Джерело: розроблено автором

Встановлено, що вартість економічних ресурсів формується та остаточно визначається упродовж усіх етапів економічного процесу, а факторами її формування є:

- матеріальні витрати діяльності (зокрема, у сфері виробництва);
- первинні доходи суб'єктів економіки (заробітна плата працівників сфери матеріального виробництва, прибутки підприємств та податки держави);
- кон'юнктура ринку (співвідношення пропозиції та попиту).

У зв'язку з цим, при визначенні вартості економічних ресурсів запропоновано їх комплексне поєднання, що відповідає сучасним поглядам економічної науки на необхідність синтезу теорій вартості (трудової, граничної корисності, факторів (витрат) виробництва, попиту і пропозиції) та сучасній економічній практиці. При цьому вплив окремих факторів зазнає постійних змін залежно від дії зовнішніх і внутрішніх чинників та особливо економічної політики держави, яка безпосередньо чи опосередковано впливає на формування доходів і витрат суб'єктів економіки та ринкову кон'юнктуру.

У третьому розділі «Структурно-функціональний аналіз діяльності складових фінансової системи» висвітлено історичні передумови та

особливості глобального процесу структуризації національних економік світу, проведено структурно-функціональний аналіз діяльності структурних складових фінансової системи на рівні окремих ланок, видів діяльності, секторів та підсистем, розкрито сучасний стан та проблеми в організації управління фінансовою сферою.

З'ясовано, що сучасні глобалізаційні процеси в частині структуризації національних економік мають глибокі історичні коріння, та є результатом наукових пошуків провідних вчених світу щодо проведення розрахунків макроекономічних показників з метою міжнародних порівнянь та внутрішнього збалансування національних економік. Збалансування економіки на різних рівнях її управління є необхідною умовою суспільної організації економічної діяльності, оскільки це дозволяє узгодити (збалансувати) наявні ресурси з їх використанням, доходи з витратами, є засобом запобігання кризових явищ в економіці та соціальній сфері.

Зазначено, що збалансування економічних ресурсів (матеріальних, енергетичних, трудових тощо) у практиці економічної діяльності проводиться на різних рівнях управління економікою, у переліку яких визначальна роль відводиться фінансовим, ефективне використання яких забезпечує економічний рух усіх інших видів ресурсів. Проте таке управління і, відповідно, збалансування не має системного характеру, оскільки господарські одиниці не структуровані за спільними для усіх ознаками, що не дає можливості розробляти єдині для окремих груп та прийнятні для усіх інших правила економічної поведінки.

Поділ підприємств та організацій (установ, закладів) за окремими сферами, галузями (підгалузями, видами діяльності) та територіями проблему не вирішує, оскільки не відображає інші, не менш важливі, між ними відмінності, які не можна не враховувати, а також не охоплює усіх суб'єктів економіки. У зв'язку з цим, структуризація економічних одиниць України на основі міжнародних стандартів, що відображені у СНР, поглиблює розуміння фінансової системи та розширює можливості економічних досліджень у пошуку шляхів удосконалення фінансових відносин та розвитку економіки.

Запропонована інституційна модель фінансової системи відображає трирівневу структуру узагальнення економічних одиниць та їх фінансових відносин. Найнижчий (базовий, основний) рівень, або ланку фінансової системи представляють інституційні одиниці економіки або юридичні та фізичні особи, що є суб'єктами фінансової системи.

Середній рівень представляють окремі сектори (підсектори), що об'єднують інституційні одиниці економіки за їх організаційно-правовою формою господарювання, видом економічної діяльності та формою власності. Це ключові ознаки, що відображають економічний зміст та особливості фінансово-господарської діяльності суб'єктів економіки та фінансової системи.

Найвищий рівень узагальнення, у межах національної фінансової системи, представляють окремі підсистеми, що, згідно з методологією побудови складних систем, відображають об'єднання юридичних і фізичних осіб у складі окремих сфер або основних суб'єктів економіки у якості яких в

економічній літературі традиційно розглядають населення, підприємства (суб'єкти господарювання) та державу.

Чисельний склад та динаміка організаційно-правових форм, виду діяльності та форм власності суб'єктів господарювання дають підстави робити висновки стосовно змін в умовах фінансово-господарської діяльності та структури фінансової системи.

Показники чисельності суб'єктів господарювання юридичних осіб упродовж 2010–2018 років свідчать про загальне зростання на 285442 одиниці, або на 128,2 %. Проте у переліку організаційно-правових форм суб'єктів господарювання лише фермерські господарства мали приріст на 584 одиниці, або на 101,3 %. Усі інші суб'єкти господарювання, що задіяні у сфері виробництва, незалежно від форми власності, зазнали втрат. Зокрема, кількість приватних підприємств скоротилася на 23169 одиниць, або на 10,4 %. Тривожним сигналом є скорочення кількості іноземних підприємств на 288 одиниць або на 31,3 %, що є свідченням погіршення умов економічної діяльності. Натомість мало місце зростання кількості ТзОВ на 257479 одиниць або на 168,7 %, що мало вирішальний вплив на зростання чисельності юридичних осіб. За чисельністю зайнятих в економіці працівників частка фізичних осіб-підприємців упродовж 2010–2018 років зростає з 25,6 % до 29,9 %, а частка в обсягах реалізованої продукції зростає з 6,2 % до 7,6 %. Особливо помітною є роль фізичних осіб-підприємців у галузі торгівлі де частка зайнятих працівників коливалася в межах від 55,5 % у 2017 році до 58,1 % у 2010 році. При цьому обсяги реалізації продукції коливалися в межах від 8,6 % до 9,6 %, що є свідченням високого рівня тіньової діяльності та низького рівня управління державою економічними процесами у сфері малого підприємництва.

Скорочення кількості суб'єктів фінансової системи також мало місце у фінансах держави, що пов'язано з оптимізацією державних та комунальних організацій (установ, закладів). Оптимізація кількості державних організацій упродовж 2010–2018 років становила 4468 одиниць або 30,6 %. Значно меншим було зменшення комунальних організацій, а саме на 2106 одиниць, або на 3,4 %.

Стан фінансової системи також характеризують показники доходів та видатків бюджетів, їх співвідношення у складі зведеного бюджету та відношення до ВВП, а також пропорції міжбюджетного розподілу джерел доходів між видами місцевих бюджетів.

Практика розподілу нормативів зарахування доходів до загального фонду місцевих бюджетів у 2019 році свідчить про те, що переважна частина доходів надійшла у бюджети базового рівня (бюджети населених пунктів). Їх частка складала 63,5 %, отже, інша частина, а саме 36,5 % має централізований характер та підлягає подальшому перерозподілу на рівні областей, районів та територіальних громад. Подібні пропорції розподілу доходів є цілком прийнятними, оскільки рівень централізації не повинен перевищувати 40 %.

На основі типізації економічних систем та методології СНР щодо структуризації національних економік, аргументовано розмежування у складі

світової фінансової системи міжнародних фінансів та фінансів національних економік (рис. 5).

Рис. 5. Складові світової фінансової системи

Джерело: розроблено автором

У зв'язку з цим виведено зі складу фінансової системи України підсистему під назвою «Міжнародні фінанси», що відображають фінансову діяльність наднаціональних суб'єктів, які, згідно з логікою побудови складної структури, можуть мати своє відображення лише в одній її складовій.

Четвертий розділ «Макроекономічна оцінка стану фінансової системи України» присвячено виявленню особливостей, загальних тенденцій та проблем формування і використання фінансових ресурсів на рівні головних суб'єктів економіки, окремих секторів та видів діяльності.

Аргументовано важливість проведення оцінки стану фінансової системи на рівні її підсистем, що в найбільш узагальненому вигляді відображають особливості та проблематику фінансових відносин інституційних одиниць у складі фінансів держави, суб'єктів господарювання та населення.

Констатовано, що найбільш широко вживаним макроекономічним показником є показник ВВП, формування якого за категоріями доходу та використання відображає розмаїття розподільчих відносин між інституційними одиницями економіки саме на рівні окремих підсистем фінансової системи. Представлені у табл. 2 макроекономічні показники вираженої у відсотках

структури ВВП відображають частку населення, держави і суб'єктів господарювання у процесі формування та використання фінансових ресурсів економіки (її новоствореної вартості) та їх щорічний баланс (між доходами та їх використанням), що відображає загальні тенденції у розподільчих процесах, які мали місце в економіці України.

Таблиця 2

**Структура ВВП України за категоріями доходу та використання
упродовж 1990–2017 років, %**

Показники	Роки							
	1990	1993	1995	2000	2005	2010	2015	2017
ВВП усього, у т.ч.:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Населення:								
– дохід;	53,1	38,5	43,5	42,3	49,1	48,2	39,1	39,2
– використання;	57,1	48,0	55,1	56,6	58,3	64,7	67,8	67,1
– відхилення (+;-)	4,0	9,5	11,6	14,3	9,2	16,5	28,7	27,9
Держава:								
– дохід;	8,4	7,6	19,1	16,8	12,7	11,8	15,9	15,7
– використання;	16,5	16,0	21,3	18,6	18,2	19,7	18,9	20,6
– відхилення (+;-)	8,1	8,4	2,2	1,8	5,5	7,9	3,0	4,9
Суб'єкти господарювання:								
– дохід;	38,5	53,9	37,4	40,9	38,2	40,0	45,0	45,1
– використання;	26,4	36,1	26,6	19,7	22,6	18,4	15,9	20,0
– відхилення (+;-)	- 12,1	- 17,8	- 10,8	- 21,2	- 15,6	- 21,6	- 29,1	- 25,1
Придбання, за виключенням вибуття цінностей	1,0	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Сальдо експорту(+) та імпорту (-)		- 0,1	- 3,0	+ 5,1	+ 0,9	- 2,8	- 2,6	- 7,7

Джерело: складено на основі даних Державної служби статистики України

Загальні пропорції розподілу та руху фінансових ресурсів країни на рівні окремих суб'єктів економіки (або підсистем фінансової системи) можна побачити шляхом порівняння показників структури ВВП за категоріями доходу та використання (табл. 2).

Відображені у табл. 2 показники свідчать про зростання обсягів перерозподілу фінансових ресурсів на користь населення та держави, що зазвичай спрямовуються на споживання, та загрозливе для економіки скорочення суб'єктами господарювання витрат на розвиток виробництва. За таких умов стає вкрай необхідною активізація економічної та фінансової політики держави згідно з якою умови економічної та фінансової діяльності основних суб'єктів економіки повинні передбачати: розширення можливостей населення для інвестицій в економіку, особливо на ринку фінансових інструментів та дієвий захист фізичних осіб-інвесторів; обов'язкове використання суб'єктами господарювання частини чистого прибутку на розвиток та модернізацію виробництва; фінансування державою

широкомасштабних проектів, що спрямовані на структурні зрушення та ріст економіки на базі широкого використання економічних ресурсів країни.

Динаміка змін у структурі ВВП, що відбувалися в результаті перерозподільчих процесів між економічними суб'єктами упродовж 1990–2017 років, мала наступний вигляд (рис. 6).

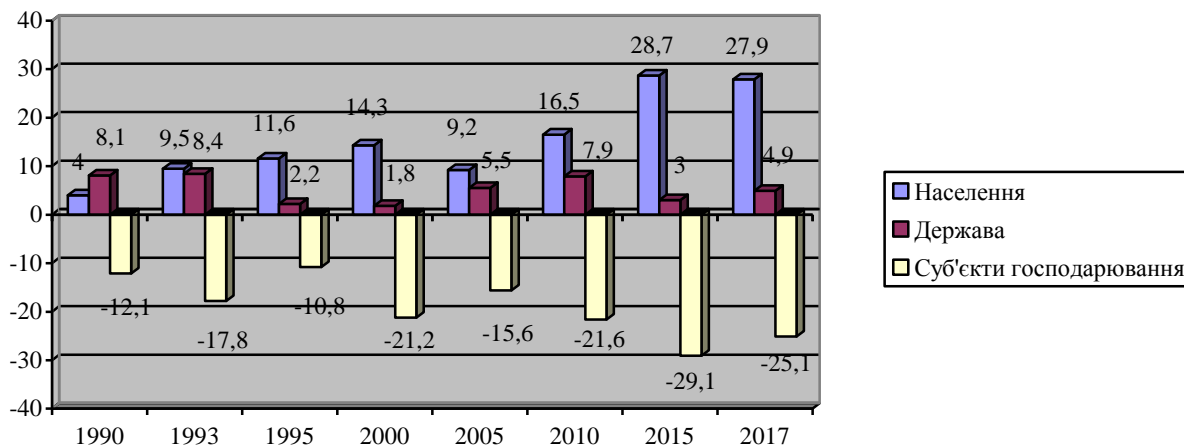

Рис. 6. Рух фінансових ресурсів суб'єктів фінансової системи у складі ВВП упродовж 1990–2017 років, %

Джерело: складено на основі даних Державної служби статистики України

Запропоновано використовувати показники СНР, які охоплюють всю внутрішню економіку та у вартісному вираженні відображають рух економічних ресурсів у розрізі її окремих секторів та етапів економічного процесу, що має місце в економіці України упродовж календарного року.

Результати аналізу випуску товарів та послуг за інституційними секторами економіки України упродовж 1993–2017 років свідчить про стійке падіння частки НК та зростання частки ДГ (дрібнотоварного виробництва), що, безперечно, може мати місце на певних етапах історії країни, особливо у періоди спаду виробництва та занепаду економіки загалом.

Як свідчать результати дослідження, у зоні нестачі власних фінансових ресурсів, більшою чи меншою мірою, перебували майже всі сектори економіки, за винятком ДГ. У найгіршому положенні з деяким покращенням в окремі періоди залишаються сектори НК та ЗДУ, у яких нестача коштів набуває хронічного характеру. Це особливо проблемні зони економіки та сектори фінансової системи, оздоровлення яких потребує суттєвих змін в економічній політиці держави.

Динаміка макроекономічних показників, що відображають формування витрат виробництва упродовж 1995–2017 років, свідчить про надміру високу частку матеріальних витрат, що суттєво обмежує можливості країни щодо зростання ВВП у сфері виробництва (рис. 7).

Відображені на рис. 7 дані свідчать про доволі стійкі тенденції, що мали місце в економіці України більше 20 років. При певній стабільності матеріальних витрат мало місце незначне зростання заробітної плати при одночасному скороченні прибутків та податків на виробництво товарів і

наданих послуг. Це є свідченням того, що у сфері економіки України в цілому не відбулося суттєвих зрушень в частині економії матеріальних витрат та зростання її ефективності.

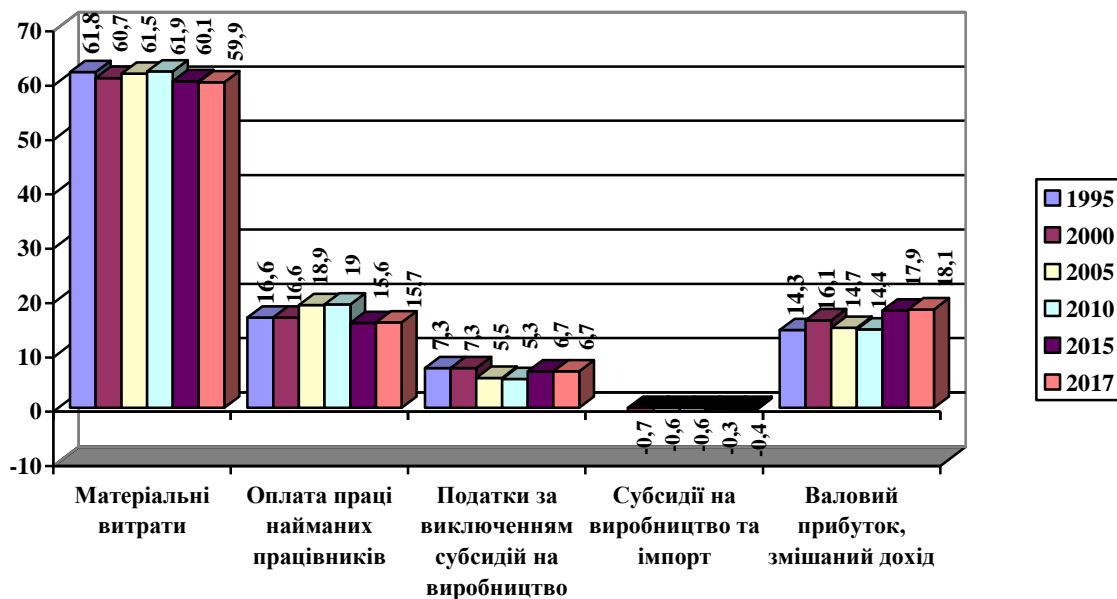

Рис. 7. Структура витрат виробництва товарів та наданих послуг в економіці України упродовж 1995–2017 рр., %

Джерело: складено на основі даних Державної служби статистики України

У галузевому розрізі упродовж 1995–2017 років частка матеріальних витрат у сільському, лісовому та рибному господарстві, у переробній промисловості, постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, а також у будівництві та на транспорті мала тенденцію до зростання, що є свідченням гострої необхідності в модернізації виробництва саме цих галузей та удосконалення міжгалузевих відносин.

У п'ятому розділі «Стратегія розвитку фінансової системи України в умовах глобалізації» розроблено рекомендації щодо удосконалення організації управління, модернізації структури та визначено стратегічні напрями (вектори) розвитку фінансової системи з метою підвищення ефективності формування і використання фінансових ресурсів економіки України.

Розроблено пропозиції щодо подальшої структуризації фінансової системи на рівні окремих секторів (підсекторів), видів діяльності (галузей), й окремих територій, що розширює сферу наукових досліджень фінансового стану економіки та відкриває нові можливості щодо її системного фінансового забезпечення, системного фінансового регулювання економічних процесів і системного стимулювання результатів діяльності. Водночас встановлено, що фінансове управління у більшості носить відособлений, фрагментарний та, значною мірою, суперечливий характер. Зміни, що постійно відбуваються у бюджетній, податковій, інвестиційній та інших складових

фінансової сфери, свідчать про пошуки можливостей оптимізації, а не удосконалення управління фінансами та економікою загалом.

Архітектура управління, в центрі якої знаходиться фінансова система, передбачає прийняття системних управлінських рішень, спрямованих на реалізацію стратегії і тактики фінансової політики держави, економічне зростання та удосконалення фінансових відносин (рис. 8).

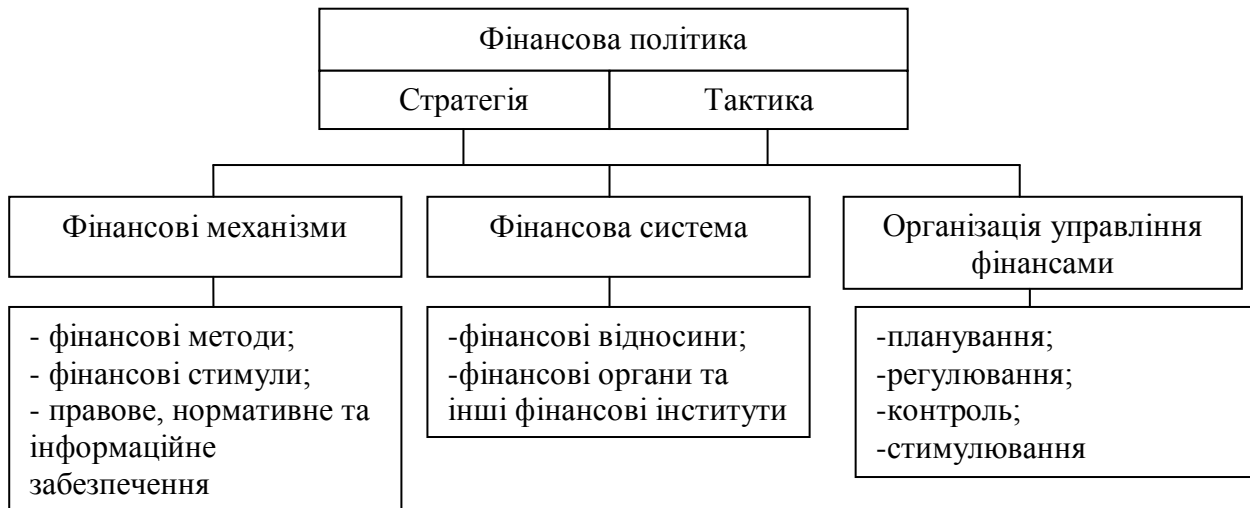

Рис. 8. Складові архітектури фінансового управління

Джерело: розроблено автором

З метою удосконалення організації управління фінансовими ресурсами на макроекономічному рівні економіки, розроблено методику складання прогнозних показників таблиці «Витрати – випуск» (ТВВ), яка в сучасному вигляді відображає міжгалузевий баланс виробництва й розподілу товарів і послуг упродовж календарного року.

Наголошено, що вартісні показники таблиці є підтвердженням необхідності широкого розуміння економічної природи фінансових ресурсів, які відображають рух економічних ресурсів у процесі їх розподілу між окремими видами діяльності (галузями) та суб'єктами економіки, що має місце на усіх етапах економічного процесу. Економічні взаємозв'язки між видами діяльності, що пов'язані з випуском продукції (у вартісному вираженні), подано у вигляді лінійного рівняння, яке має такий вигляд:

$$X_j = \sum_{i=1}^n a_{ij} x_j + z_j \quad (j = 1, 2, \dots, n) \quad (1)$$

де n – кількість видів продукції відповідно до ВЕД;

x_j – продукція j -го виду діяльності;

a_{ij} – коефіцієнт (у вартісному вираженні норматив) прямих витрат продукції i -го виду діяльності на одиницю продукції j -го виду діяльності ($a_{ij} = x_{ij} / x_j$);

z_j – валова додана вартість j -го виду діяльності.

У якості коефіцієнта прямих витрат (a_{ij}), що у вартісному вираженні відображає норматив витрат продукції i -го виду на виготовлення одиниці продукції j -го виду та залежить від впливу цінового чинника, запропоновано використовувати нормативи, що склалися у попередньому періоді, оскільки прогнозувати інфляцію (яка перевищує її природній рівень), буде методологічно невірно. Таким чином, основним прогнозним показником випуску продукції по кожному виду (галузі) економічної діяльності стають фізичні обсяги товарів та послуг.

При розробленні прогнозів фізичних обсягів продукції (послуг) запропоновано проводити моніторинг їх вагомості у формуванні доходів та прибутків виробників, що склалася у попередній чи декілька попередніх періодів, та відповідності стратегії розвитку конкретного виробництва, галузі та економіки загалом. Суть моніторингу полягає у рейтинговій оцінці (ранжуванні) окремих товарів (товарних груп), яку доцільно проводити на основі відношення фактичних обсягів реалізації та досягнутого рівня рентабельності до значення такого показника за окремою групою товарів або в цілому за всією номенклатурою виробів, що визначається як різниця між максимумом і мінімумом, які мали місце у попередньому періоді. Розрахунок доцільно проводити за наступною формулою:

$$R_{ij} = \frac{X_{ij}}{X_{\max j} - X_{\min j}} + \frac{Y_{ij}}{Y_{\max j} - Y_{\min j}} \quad (2)$$

де R_{ij} – рейтингова оцінка i -го товару, що входить до j -ї товарної групи, або в цілому до загального переліку;

x_{ij} – значення показника реалізації продукції i -го товару, j -ї товарної групи, або в цілому;

y_{ij} – значення показника рентабельності i -го товару, j -ї товарної групи, або в цілому;

$x_{\max j}; y_{\max j}$ – найвище значення показників j -ї товарної групи, або в цілому;

$x_{\min j}; y_{\min j}$ – найнижче значення показників j -ї товарної групи, або в цілому.

Визначену подібним чином рейтингову оцінку окремого товару необхідно привести у співставність із рейтинговими оцінками інших товарів та середнім показником. Для цього запропоновано використовувати таку формулу:

$$R_{cp.j} = \frac{\sum_{j=1}^n R_{ij}}{n} \quad (3)$$

де $R_{cp.j}$ – середнє арифметичне рейтингів j -ї групи, або в цілому;

n – перелік видів товарів, за якими проводиться розрахунок.

Розраховані у такий спосіб показники відображають місце окремих товарів та їх товарних груп у формуванні доходів підприємств у попередньому періоді.

На основі рейтингу та динаміки змін (яку можна буде визначати у майбутньому по мірі накопичення інформації), що склалася у сфері

виробництва і сфери послуг, а також урядових рішень (програм, стратегій тощо) щодо прогнозів розвитку окремих галузей та економіки в цілому на перспективу й найближче майбутнє, рекомендовано прогнозувати показники фізичних обсягів виробництва. Це дасть змогу розраховувати матеріальні витрати виробництва, що у ТВВ представлені як проміжне споживання галузей виробників, та майбутні обсяги ВВП і валовий випуск загалом. При цьому розрахунок майбутнього періоду у цінах базового відкриває можливості для порівняння прогнозних показників із попередніми (звітними), фактичних із прогнозними (плановими), отже визначення реального стану ключових макроекономічних показників, що у вартісній формі вираження відображають міжгалузевий рух економічних ресурсів у процесі формування уречевленої (матеріалізованої) та доданої вартості суспільного продукту.

При прогнозуванні показника ВВП наголошено на необхідності його уточнення за попередній період, що стає базовим у розрахунках. Воно особливо важливе якщо фактичні обсяги ВВП у попередньому (звітному) періоді не відповідали обсягам, що були необхідні для забезпечення виробничих, інвестиційних, споживчих та багатьох інших потреб країни.

ВИСНОВКИ

Дисертаційна робота присвячена розробленню нових підходів до обґрунтування теоретико-методологічних засад, виявлення проблем та висвітлення сучасних особливостей формування фінансової системи України та її структури, макроекономічної оцінки стану й динаміки руху фінансових ресурсів, формування науково-практичних рекомендацій щодо стратегії розвитку фінансової системи в умовах стрімкого поширення глобалізаційних процесів у світовій економіці з метою удосконалення управління процесами формування і використання економічних ресурсів.

Результати проведеного дослідження дали змогу сформулювати такі основні висновки теоретичного, методологічного та науково-прикладного характеру.

1. Фінансова система, – це складна багаторівнева поліструктурна і багатофункціональна сукупність окремих ланок фінансових відносин та фінансових інститутів, пов'язаних з формуванням і використанням фінансових ресурсів. В Україні фінансова система тривалий час знаходиться на стадії становлення. Розмаїття поглядів на її сутність та структуру, принципи та завдання при невизначеності функцій та стратегії подальшої розбудови є свідченням її суто теоретичного бачення. Відсутність практичного застосування системного підходу до управління фінансами підтверджують постійні зміни в умовах економічної діяльності, що не сприяє стійкому економічному зростанню всієї економіки, а лише її окремих сегментів.

Встановлено, що розуміння економічної природи фінансової системи як складової понятійно-категорійного апарату фінансової науки невіддільне від розуміння фінансів та фінансових ресурсів, що особливо тісно пов'язані між собою та доповнюють одне одного. Аргументовано необхідність відповідної

субординації цих дефініцій і визначено місце фінансової системи в управлінні фінансами на основі розроблених функцій, уточнених принципів та обґрунтованої необхідності формування завдань фінансової системи.

2. З'ясовано, що фінансові ресурси як предмет наукових досліджень у галузі фінансів посідають провідне місце у понятійно-категорійному апараті економічної науки. Їх наукове дослідження є найбільш поширеним і водночас практичне використання є одним із найбільш проблемних. Переважна більшість проблем у фінансовій сфері пов'язана із обмеженістю та неефективним використанням наявних фінансових ресурсів. Водночас наголошено, що ототожнення фінансових ресурсів із грошовими ресурсами є теоретичною передумовою виникнення таких негативних явищ, як недостатність коштів, низька ліквідність активів та платоспроможність господарських одиниць, дебіторська та кредиторська заборгованість, хронічний дефіцит бюджету, кризові явища регіонального та світового характеру тощо, оскільки синхронізувати рух грошових та усіх інших економічних ресурсів при постійних змінах у пропорціях розподілу та обміну вартостями практично неможливо.

3. Розкрито теоретико-методологічні проблеми та сучасні особливості структуризації фінансової системи України з урахуванням світового досвіду удосконалення управління економічними ресурсами національних економік. До особливостей, що характеризують сучасний стан структуризації фінансової системи України, віднесено: теоретико-методологічні підходи до розуміння фінансової системи як певної сукупності складових фінансів (сукупності відособлених і водночас взаємозв'язаних сфер і ланок фінансових відносин та сукупності органів управління фінансовими ресурсами); тісний взаємозв'язок між ланками системи та високу залежність від загального рівня її організації; відносну самостійність кожної ланки системи у виборі джерел мобілізації коштів та напрямів їх використання; знаходження окремих ланок на стадії становлення та перебування системи загалом у процесі перманентних та не завжди ринкових перетворень; зростаючий вплив глобалізації на стан фінансово-господарської діяльності, структуру економіки та фінансової системи; динамічний розвиток інститутів фінансового ринку, що забезпечує обіг фінансових інструментів та надання фінансових послуг.

До переліку проблем формування фінансової системи віднесено такі: різне бачення структурних складових (окремих ланок та їх об'єднань на вищих рівнях узагальнення) фінансової системи; відсутність спільної основи (класифікаційних ознак) на підставі яких формуються структурні складові та система в цілому; нормативно-правове забезпечення, з точки зору системного підходу, не відповідає та відстає у часі від змін, що постійно відбуваються в економіці країни та світовому господарстві; побудова моделей фінансової системи, які не відображають галузеву, територіальну чи секторну структуру економіки не має практичного застосування оскільки саме в такому розрізі служба статистики України збирає та опрацьовує інформацію стосовно стану економіки; відсутність системного підходу до реструктуризації фінансової системи та належно розробленої стратегії і тактики її розвитку.

4. При розробці методології дослідження фінансової системи визначено об'єкт і предмет пізнання та їх співвідношення (цілого та його частини). В якості об'єкта визначено фінансову систему як сукупність окремих ланок фінансових відносин та їх організаційну структуру. В якості предмета – різновиди фінансових відносин (нормативно-правові та договірні характеру, внутрішньогосподарські, галузеві, територіальні, внутрішні та зовнішні, бюджетні, податкові тощо) та структурні складові фінансової системи (підсистеми, сектори, підсектори, інституційні одиниці). Використано теоретичний (для формування теоретичних основ та методології дослідження) та емпіричний (для проведення аналізу та оцінки стану окремих складових та системи в цілому) підходи, у межах яких використано діалектичний та історичний методи пізнання, широке та вузьке розуміння предмета дослідження, фундаментальні філософські категорії (сутність і явище, зміст і форма), що у процесі пізнання виконують методологічну функцію. Висвітлено вплив глобалізаційних процесів як сучасного етапу історичного розвитку на формування національних економік та їх фінансових систем.

5. Визначено, що у понятійно-категорійному апараті фінансової науки винятково важлива роль належить вартості, яка в умовах товарного способу виробництва є внутрішньою субстанцією (основою) природного руху економічних ресурсів у процесі їх суспільного використання. Вона відображає економічну поведінку інституційних одиниць економіки стосовно оцінки кількісних та якісних характеристик економічних ресурсів (майна, активів, товарів та послуг), що є необхідною у процесі їх руху по етапах економічного процесу. На етапі виробництва – це вартість виробничих ресурсів, а в подальшому – вартість товарних, фінансових та споживчих ресурсів. Укладення господарських договорів на поставку продукції, оренду, прийняття виробничих програм, бізнес-планів, різного роду бюджетів, програм соціально-економічного розвитку країни тощо, без вартісної оцінки ресурсів стає практично неможливим. Грошова форма вираження вартості робить її складовою понятійно-категорійного апарату та предметом фінансової науки і практики. Цьому підтвердженням є широкий перелік видів грошової форми вартості, які мають практичне застосування у фінансово-господарській діяльності суб'єктів економіки та фінансової системи.

6. Запропоновано для подолання вкрай негативних тенденцій у формуванні вартості товарів (послуг) та суспільного продукту загалом, що тривалий час ускладнюють економічні зв'язки практично на усіх етапах економічного процесу й руйнують економіку, використання широкого (комплексного) підходу до оцінювання вартості економічних ресурсів. Відсутність у розрахунках ринкового фактора впливу на формування вартості товарів (робіт, послуг) фактично не вимагає від суб'єктів господарювання пошуку додаткових можливостей для підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності. Вартість товарів (робіт, послуг) за таких умов визначається на основі досягнутого у кожному конкретному випадку рівня організації виробництва та праці, що в умовах фізичного спаду виробництва викликає штучне завищення вартості.

7. Висвітлено організаційно-правові форми суб'єктів господарювання, що представлені юридичними особами (підприємствами й організаціями) та фізичними особами-підприємцями які у складі сектора фінансових корпорацій (ФК) та сектора нефінансових корпорацій (НК) становлять основу економіки та фінансової системи. У процесі структурно-функціонального аналізу стану суб'єктів господарювання з'ясовано, що стан фінансової системи окрім вартісних показників, що відображають обсяги та динаміку руху фінансових ресурсів у процесі їх розподілу та перерозподілу між суб'єктами системи, характеризують кількісні та якісні, абсолютні та відносні показники, що відображають розподіл та групування економічних одиниць за їх організаційно-правовою формою, видами діяльності та формами власності. На розподіл економічних одиниць, що визначає їх місце в економіці та фінансовій системі, впливають галузевий, територіальний, професійний та інші види поділу праці, стан розвитку національної економіки, її місце у міжнародному поділі праці та економічна політика держави у результаті якої формуються фінансово-економічні умови діяльності суб'єктів господарювання. При загальному скороченні суб'єктів господарювання (з 2184,1 тис. одиниць у 2010 році до 1839,8 тис. одиниць у 2018 році) на 15,8 %, зазнали особливо значних втрат усі основні види діяльності (транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність на 38,0 %, фінансова та страхова діяльність на 32,2 %, оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів на 31,6 %, будівництво на 30,1 %, промисловість на 16,9 %, сільське, лісове та рибне господарство на 5,0 %), що свідчить про зміни в галузевій структурі економіки та масштабний перерозподіл економічних ресурсів.

8. Доведено, що структурною складовою фінансової системи на рівні підсистеми є фінанси держави, яку на первинному рівні системи представляють фінанси центральних та місцевих органів влади, державних та комунальних організацій (установ, закладів) та неринкових НКО, що надають послуги домашнім господарствам і суспільству загалом на некомерційній основі у галузі науки, освіти, охорони здоров'я, культури, розробки державних нормативів, стандартів та контролю за їх дотриманням тощо. За роллю та значенням в економіці та фінансовій системі вони представляють їх головну ланку. Заходи з оптимізації фінансів місцевих органів влади та комунальних організацій очевидно є попереду у зв'язку з проведенням адміністративно-територіальної реформи. Зазначено, що у загальному зростанні доходів зведеного бюджету по відношенню до ВВП більш швидкими темпами зростали доходи державного бюджету, що пояснюється загальним погіршенням стану економіки та значними розмірами дефіциту бюджету й державного боргу. У зв'язку з цим запропоновано поряд із реформуванням міжбюджетних відносин проводити заходи щодо зміни пропорцій розподілу ВВП на користь місцевих бюджетів України.

9. Охарактеризовано фінанси населення як невід'ємну складову ринкової економіки та фінансової системи. Її основу складають фізичні особи, що в економіці та суспільній діяльності загалом представляють первинну (базову) ланку різного роду об'єднань людей. У структурі інституційної моделі

фінансової системи вони відображені як домашні господарства та населення. Домашні господарства представляють окремий сектор економіки, а населення як окрема підсистема та вищий рівень узагальнення відображає окрім сектора ДГ, сектор некомерційних організацій (НКОДГ), що обслуговують домашні господарства. Сектор НКОДГ включає політичні партії та громадські організації, благодійні організації та фонди, соціально-культурні підрозділи нефінансових та фінансових корпорацій. Ключовими показниками, що характеризують фінанси населення у складі фінансової системи є показники доходів і витрат, їх структура та динаміка змін. Показники доходів свідчать про протилежні та різновекторні тенденції, що мали місце упродовж 2000–2017 років. При загальному зростанні питомої ваги заробітної плати (від 43,4 % до 45,6 %) мало місце її зниження упродовж 2000–2015 років (від 43,4 % до 39,0 %). Лише в останні роки намітилося її зростання у зв'язку із заходами Уряду по підняттю її мінімального рівня та виведення з тіні. На формування прибутку та змішаного доходу в окремі періоди справляли свій вирішальний вплив протилежні фактори. Найбільше зниження його частки мало місце у 2010–2012 роках у зв'язку з проведенням податкової реформи та значним зменшенням чисельності фізичних осіб – підприємців. Нестійкою була динаміка доходів від власності та соціальних трансфертів у яких зростання перейшло у фазу стійкого зниження. Динаміка структури витрат свідчить про значні структурні зрушення у сфері споживання переважної більшості населення.

10. Визначено роль та місце фінансів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності у складі національної фінансової системи. Зазначено, що сучасною особливістю організації національних економік світу, в яких з метою удосконалення організації управління у глобальному середовищі уряди використовують методологію СНР є те, що в них відображено фінансові відносини як резидентів так і нерезидентів, які проводять свою господарську діяльність на економічній території конкретної країни. Поділ юридичних та фізичних осіб на резидентів і нерезидентів відображає їх економіко-правовий статус, який вони отримують перебуваючи на території своєї чи іншої країни. Такий поділ створює передумови для виділення економіки кожної країн її фінансів від інших країн світу. Інституційні одиниці – нерезиденти об'єднані в окремий сектор під назвою «Інший світ», що призначений для оцінки зовнішньоекономічної діяльності інституційних одиниць – резидентів. Показники рахунків іншого світу вказують на структуру зовнішніх зв'язків у результаті яких мало місце збалансування (або розбалансування) доходів і витрат усередині країни.

11. Макроекономічну оцінку стану фінансової системи запропоновано проводити на підставі показників, що відображають загальні обсяги, розподіл та використання фінансових ресурсів між головними суб'єктами фінансової системи. В узагальненому вигляді рух фінансових ресурсів між цими суб'єктами фінансової системи відображають показники ВВП за категоріями доходу та використання. Їх динаміка відображає процеси розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів, що відбуваються упродовж календарного

року між суб'єктами господарювання, населенням та державою у процесі їх фінансово-господарської діяльності. Зазначено, що обсяги ресурсів, які підлягали перерозподілу упродовж 1990–2017 років, постійно зростали. Лише за період з 2000 року по 2017 рік вони зросли у 20,7 рази, а частка перерозподілу у загальних обсягах ВВП зросла з 12,2 % у 1990 році до 25,2 % у 2017 році, що свідчить про гостру необхідність щодо внесення змін в умови фінансово-господарської діяльності, особливо у сфері виробництва.

12. Аргументовано, що фінансову систему України на рівні її окремих секторів, упродовж 1993–2017 років, характеризує стійкий процес перерозподілу фінансових ресурсів із сектора НК (нефінансових корпорацій), частка якого у випуску товарів (послуг) скоротилася з 82,4 % у 1993 році до 74,0 % у 2017 році. Натомість зросла частка ДГ (домашніх господарств) з 5,5 % до 14,5 %, та частка ЗДУ (сектора загальнодержавного управління) з 6,2 % до 9,3 % відповідно, що є свідченням скорочення промислового виробництва, зростання ролі малого підприємництва та послуг держави. У структурі ВВП частка НК знизилася за цей період з 78,5 % до 58,2 %, натомість частка ДГ зросла з 7,6 % до 22,4 %, а державних послуг з 9,1 % до 15,8 %, що свідчить про скорочення матеріального виробництва, та зростаючої частки доданої вартості у сфері послуг. З'ясовано, що скорочення фінансових ресурсів виробничого сектора простежується на усіх етапах економічного процесу упродовж усього періоду становлення фінансової системи України, що вказує на необхідність внесення суттєвих змін в умови фінансово-господарської діяльності виробничих підприємств та збалансування фінансових відносин на рівні секторів економіки.

13. У процесі дослідження фінансової системи з'ясовано, що на її структуру та взаємовідносини між економічними одиницями впливають галузеві особливості побудови економіки. В основі галузевої структури економіки знаходиться міжгалузевий поділ праці який характеризує галузеві відмінності у формуванні та використанні різного роду економічних ресурсів. Оцінка стану фінансової системи під призмою окремих галузей (видів діяльності) суттєво розширює фінансові дослідження в частині міжгалузевих зв'язків та сприяє пошуку додаткових можливостей її удосконалення. У складі таких зв'язків винятково важливу роль відіграє міжгалузевий та внутрішньогалузевий обмін товарами і послугами, вартісна форма вираження яких набуває ознак фінансових ресурсів, оскільки обмін не маючи еквівалентного характеру, викликає їх перерозподіл. Такий рух фінансових ресурсів має особливо негативні наслідки для фінансової системи, оскільки порушує усталені економічні зв'язки та пропорції розподілу.

14. До переліку заходів щодо удосконалення управління фінансовою системою, які носять стратегічний характер віднесено: використання у наукових дослідженнях та господарській практиці широкого розуміння фінансових ресурсів; поглиблення деталізації фінансової системи на основі глобальних тенденцій структуризації національних економік; при розробленні моделей фінансової системи брати до уваги інституційну, галузеву та територіальну структуру економіки; удосконалення (гармонізацію) фінансових

відносин необхідно проводити за внутрішнім та зовнішнім спрямуванням; локальні зміни нормативно-правових умов фінансово-господарської діяльності приймаються з урахуванням змін по системі в цілому; реалізація функцій організації управління, яка передбачає фінансове планування, регулювання, стимулювання та фінансовий контроль за формуванням і використанням фінансових ресурсів.

15. Обґрунтовано можливості зростання ліквідності економічних ресурсів, яку запропоновано розглядати, поряд із здатністю та швидкістю зміни форми вираження активів підприємств (організацій), як відповідність номінальної та фактичної вартості активів. Номінальна вартість визначається при проведенні вартісної оцінки активів та складанні (на конкретну дату) бухгалтерського балансу, а реальна – під час реалізації на ринку. До переліку причин невідповідності між номінальною і реальною вартостями активів підприємств (майна громадян тощо) віднесено: стан кон'юнктури ринку; нерівні економіко-правові умови фінансово-господарської діяльності; використання різних методів оцінки економічних ресурсів; відсутність єдиної державної політики щодо формування доданої вартості товарів, послуг та суспільного продукту загалом. Зазначено, що зростання ліквідності економічних ресурсів є свідченням покращення стану фінансової системи і навпаки.

Отримані теоретико-методологічні та науково-прикладні результати можуть бути використані у процесі формування державної політики розвитку фінансової системи України, що дасть змогу підвищити ефективність, зміцнити економічну безпеку держави та покращити добробут населення.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Коваленко В. М. Фінансова система України : теорія, методологія, практика. Монографія / В. М. Коваленко. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 360 с. – (29,02 д. а.).

2. Коваленко В. М. Розвиток фінансової системи України в умовах глобалізації : монографія / В. М. Коваленко, О. В. Коваленко. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 236 с. – (19,02 д. а.). (автору належить 10,76 д. а. – Розділ 1 “Теоретико-методологічні основи розвитку фінансової системи”, С. 7–62; Розділ 2 “Оцінка стану структурних складових фінансової системи України”, С. 63–111; Розділ 3 “Роль зовнішньоекономічної діяльності у формуванні та використанні ресурсів фінансової системи України”, С. 112–114).

3. Влада. Банки. Бізнес : політекономія взаємодії і розвитку : наукова монографія / С. К. Реверчук, О. М. Ковалюк, Л. М. Стрельбицька, М. І. Крупка та ін.; за ред. докт. екон. наук, проф. С. К. Реверчука. Київ : Атіка, 2002. 320 с. – (16,60 д. а.) (автору належить 2,09 д. а. – параграф 4.1. “Вплив податкової і бюджетної політики на розвиток приватного бізнесу”, С. 212–244).

Підручники, навчальні посібники:

4. Фінанси в трансформаційній економіці України : навчальний посібник / за ред. М. І. Крупки / Рекомендовано МОН України (лист № 14/18.2 – 427 від 21.02.2006 р.). Львів : Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2007. 614 с. – (53,73 д. а.) *(автору належить 2,3 д. а. – Розділ 3 “Організація управління процесами мобілізації та використання фінансових ресурсів”, С. 51–100; Розділ 5 “Організація фінансового механізму національної економіки”, С. 111–151).*

5. Інвестування : навч. посібник / [М. І. Крупка, Д. В. Ванькович, Н. Б. Демчишак та ін.] за ред. д-ра екон. наук, проф. М. І. Крупки / Рекомендовано МОН України (лист № 1/11 – 378 від 19.01.2011 р.) Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 376 с. – (23,5 д. а.) *(автору належить 1,57 д. а. – Розділ 8 “Сутність, внутрішні резерви та потенційні можливості фінансового забезпечення інвестиційної діяльності”, С. 200–232).*

6. Фінансовий менеджмент : навчальний посібник / за ред. д-ра екон. наук, проф. М. І. Крупки [М. І. Крупка, О. М. Ковалюк, В. М. Коваленко та ін.] / Рекомендовано МОН України (лист № 1/11/1119 від 29.01.2014 р.) Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 440 с. – (35,5 д. а.) *(автору належить 2,18 д. а. – Розділ 7 “Управління активами”, С. 151–178).*

7. Інвестування : підручник / М. І. Крупка, Д. В. Ванькович, Н. Б. Демчишак та ін.; за ред. д-ра екон. наук, проф. М. І. Крупки / Затверджено МОН України (лист № 1/11–18021 від 22.11.2013 р.). Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 454 с. – (29,0 д. а.) *(автору належить 1,57 д. а. – Тема 10 “Фінансове забезпечення інвестиційної діяльності”, С. 273–304).*

8. Коваленко В. М. Фінансове оздоровлення малих підприємств в контексті економічної реформи // Реверчук С. К., Крупка М. І. та ін. Фінанси малого бізнесу : Інформ.-аналіт. посібник студенту і підприємцю – Львів : Приватне видавничо-поліграфічне підприємство “Діалог”, 1996. 96 с. – (6,0 д. а.) *(автору належить 0,55 д. а., де проведено оцінку, розкрито проблематику та запропоновано системний підхід до оздоровлення малих підприємств).*

9. Фінансовий менеджмент : підручник / М.І. Крупка, О.М. Ковалюк, В.М. Коваленко та ін.; за ред. д. е. н., проф. М.І. Крупки. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 440 с. – (35,5 д. а.) *(автору належить 1,05 д. а. – Розділ 7 “Управління активами”, С. 151–178).*

Статті у наукових фахових виданнях України та виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз:

10. Коваленко В. М. Оптимізація інвестиційної діяльності суб’єктів фінансового ринку // Вісник Львівського університету. 1997. №27. С. 44–49. – (0,31 д. а.).

11. Коваленко В. М. Чи достатньо захисту у власного товаровиробника // Збірник наукових праць Волинського державного університету ім. Лесі Українки, 1999. С. 50–55. – (0,35 д. а.).

12. Коваленко В. Національні заощадження та їх реалізація в сучасних умовах // Вісник Львівського університету. Серія економічна. 1999. Випуск 29. С. 122–125. – (0,28 д. а.).

13. Коваленко В. До питання про оптимізацію відтворювальних пропорцій ВВП // Формування ринкової економіки в Україні. Науковий збірник. 1999. Випуск 4. С. 37–40. – (0,25 д. а.).

14. Коваленко В. Бюджетний процес як фактор стабілізації бюджетної системи // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Становлення фінансової системи України та проблеми її стабілізації : Щорічник наукових праць. Випуск XI, Ч. 2. НАН України. Інститут регіональних досліджень. Львів. 2000. С. 280–282. – (0,15 д. а.).

15. Коваленко В. М. Інвестиційний потенціал домашніх господарств // Фінанси України. 2001. №4. С. 71–76. – (0,43 д. а.).

16. Коваленко В. М. До питання про соціально-економічну природу прибутку // Науковий віник Волинського державного університету ім. Лесі Українки. 2001. №3. С. 30–33. – (0,54 д. а.).

17. Коваленко В. М. Організаційні та фінансові аспекти використання трудового потенціалу робочої сили // Фінанси України. 2001. №9. С. 43–48. – (0,44 д. а.).

18. Коваленко В. Фінансові та організаційні аспекти фундаментальної економічної науки у процесі ринкової трансформації системи освіти України // Формування ринкової економіки України. Науковий збірник ЛНУ імені Івана Франка, “Інтереко”. 2001. Вип.8. С. 401–404. – (0,25 д. а.).

19. Коваленко В. Про деякі акценти фінансово-кредитної діяльності держави / Вісник Львівського університету. Серія економічна. 2001. Випуск 30. С. 130–133. – (0,29 д. а.).

20. Коваленко В. М. Міжбюджетні трансферти як інструмент регулювання бюджетної системи України // Формування ринкової економіки України. Науковий збірник ЛНУ імені Івана Франка, “Інтереко”, 2002. Вип. 9. С. 50–56. – (0,42 д. а.)

21. Коваленко В. М., Мрочко М. С. Організаційно-економічні аспекти розвитку кредитних спілок // Фінанси України. 2002. №7. С. 104–109. – (0,44 д. а.) *(автору належить 0,22 д. а., де проведено оцінку стану кредитних спілок упродовж 1990–2000 рр. та нормативно-правове забезпечення їхньої діяльності).*

22. Коваленко В., Коваленко С. Роль держави у формуванні та розвитку фінансової системи України // Формування ринкової економіки в Україні. Науковий збірник Львівського національного університету імені Івана Франка. 2002. Спецвипуск 11. С. 71–76. – (0,37 д. а.) *(автору належить 0,20 д. а., де розкрито структуру, особливості та проблематику взаємовідносин між її основними суб'єктами).*

23. Мрочко М., Коваленко В. Кредитні спілки на ринку фінансових послуг України // Вісник Львівського університету. Серія економічна. 2002. Випуск 31. С. 79–83. – (0,42 д. а.) *(автору належить 0,21 д. а., де розкрито*

організаційно-правові особливості розвитку кредитних спілок як невід'ємної складової фінансової системи України).

24. Ковалюк О., Коваленко В. Особливості використання фінансових методів і фінансових важелів у різних економічних системах // Вісник Львівського університету. Серія економічна. 2004. Випуск 33. С. 54–59. – (0,52 д. а.) *(автору належить 0,26 д. а., де розкрито особливості використання фінансових важелів як інструментів фінансового механізму організації економіки України).*

25. Коваленко В. М. Роль фінансового контролю у підвищенні ефективності використання трудового потенціалу бюджетних та неприбуткових організацій // Формування ринкової економіки в Україні. Науковий збірник. Обліково-аналітичні системи суб'єктів господарської діяльності в Україні. “Інтереко”. 2005. Спецвипуск 15. Частина 1. С. 245–250. – (0,40 д. а.).

26. Коваленко В., Ковалюк О. Фінансово-кредитні аспекти євроінтеграції економічної системи України // Вісник ЛНУ імені Івана Франка. Серія економічна. 2004. Вип. 33. С. 638–644. – (0,59 д. а.) *(автору належить 0,29 д. а., де проведено аналіз структури витрат на виробництво упродовж 1993–2002 рр., запропоновано заходи її оптимізації, що повинно сприяти покращенню стану економіки та фінансової системи України).*

27. Коваленко В. М. Організаційно-економічні аспекти наповнення місцевих бюджетів // Науковий збірник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. 2007. Випуск 3. Том 1. С. 137–141. – (0,47 д. а.).

28. Коваленко В. М., Коркуна Д. М. Вдосконалення планування накладних витрат через впровадження процесно-орієнтованого управління витратами // Вісник Національного університету “Львівська політехніка” № 605 “Менеджмент та підприємництво в Україні : етапи становлення і проблеми розвитку”. 2007. С. 15–19. – (0,56 д. а.) *(автору належить 0,28 д. а., де запропоновано удосконалення методики планування накладних витрат виробництва).*

29. Коваленко В. Бюджетні аспекти розвитку трудового потенціалу регіону // Вісник Львівського університету. Серія економічна. 2007. Випуск 37(2). С. 477–479. – (0,44 д. а.).

30. Олексів Н. Й., Коваленко В.М. Промислово-фінансові об'єднання в Україні та зарубіжний досвід / Фінансова система України. Збірник наукових праць. – Острог : Видавництво “Національний університет” Острозька академія”, 2007. Випуск 9. С. 392–398. – (0,42 д.а.) *(автору належить 0,21 д. а., де розкрито роль ПФО провідних країн світу та можливості їх імплементації в Україні).*

31. Хоронжий А. Г., Дропа Я. Б., Коваленко В. М. Організація контролю за кредиторською заборгованістю підприємства // становлення доктрини фінансової системи України : монографія / за ред. доктора економічних наук професора Юрія С.І., кандидата економічних наук, доцента Десятнюк О.М. Тернопіль : “Економічна думка”. 2008. С. 104–109. – (0,34 д. а.) *(автору*

належить 0,2 д. а., де розкрито окремі підходи щодо використання кредиторської заборгованості у фінансовій діяльності підприємств).

32. Коваленко В. Управління інноваційним розвитком у контексті формування відкритої господарської системи в Україні // Вісник Львівського університету. Серія економічна. 2008. Випуск 40. С. 132–135. – (0,60 д. а.).

33. Коваленко В. М., Мельник В. М. Бюджетна та податкова система, як складові єдиної концепції макроекономічного регулювання // Фінансова система України. Збірник наукових праць. Видавництво “Національний університет “Острозька академія”. 2008. С. 30–37. – (0,44 д. а.) *(автору належить 0,22 д. а., де запропоновано взаємоузгоджувати підходи до організації бюджетної та податкової систем України).*

34. Коваленко В. Регіональні аспекти державного регулювання економічного та соціального розвитку України / Вісник Львівського університету. Серія економічна. 2009. Випуск 41. С. 268–274. – (0,58 д. а.).

35. Коваленко В., Мельник М. Зарубіжний досвід податкового стимулювання інноваційної діяльності / Формування ринкової економіки в Україні : зб. наукових праць Львівського національного університету імені Івана Франка, 2009. Випуск 19. С. 300–307. – (0,88 д. а.) *(автору належить 0,44 д. а., де спираючись на зарубіжний досвід обґрунтовано можливості державної підтримки інноваційної діяльності).*

36. Коваленко В., Коваленко О. Реструктуризація фінансової системи України на рівні держави / Вісник Львівського університету. Серія економічна. 2010. Випуск 43. С. 331–337. – (0,58 д. а.) *(автору належить 0,29 д. а., де розкрито понятійний апарат та окремі підходи щодо розуміння структури державних фінансів).*

37. Коваленко В., Коваленко О. Фінанси держави: особливості та перспективи розвитку // Формування ринкової економіки в Україні : зб. наук. праць. – Львівський національний університет ім. Івана Франка. 2010. Випуск 21. С. 233–237. – (0,56 д. а.) *(автору належить 0,28 д. а., де висвітлено проблематику співвідношення між державними та місцевими фінансами).*

38. Коваленко В. Фінансове регулювання у стратегії зміцнення конкурентоспроможності економіки України // Формування ринкової економіки в Україні. 2011. Вип. 23. Ч. 1. С. 321–326. – (0,71 д. а.).

39. Коваленко В. Від меркантилізму до фізіократії у фінансах: уроки історії та сучасний стан ринку України // Формування ринкової економіки в Україні. 2012. Вип. 26. Ч. 1. С. 286–291. – (0,68 д. а.).

40. Коваленко О., Коваленко В. Політика меркантилізму як захист фінансової системи в умовах глобалізації // Вісник Львівського університету. Серія економічна. 2012. Випуск 47. С. 242–249. – 0,67 д. а. *(автору належить 0,34 д. а., де розкрито проблематику зовнішньоекономічної діяльності України та можливості покращення фінансового стану економіки).*

41. Коваленко В. М., Нестор О. Ю. Бюджетування як інструмент підвищення ефективності управління підприємством // Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського. Міжвузівський центр “Крим”: Науковий журнал № 248. 2013. С. 72–75. – (0,50 д. а.) *(автору належить*

0,25 д. а., де визначено етапи та фактори впливу на фінансове планування виробничих підприємств).

42. Коваленко В. М., Нестор О. Ю. Нормативні основи фінансового планування на підприємствах // ПНВЗ “Університет економіки і підприємництва”. М. Хмельницький. Міжнародний науково-виробничий журнал 41. 2013 [21]. С. 93–97. – (0,58 д. а.) *(автору належить 0,29 д. а., де проведено оцінку нормативно-правового забезпечення фінансової діяльності підприємств України).*

43. Коваленко В., Нестор О. Проблеми та шляхи покращення фінансового планування на підприємствах України // Формування ринкової економіки в Україні. 2013 Випуск 29. Ч. 1. С. 237–243. – (0,76 д. а.) *(автору належить 0,38 д. а., де розкрито окремі питання методики фінансового планування ключових показників діяльності підприємств).*

44. Коваленко В. Фінансова архітектура управління економікою // Формування ринкової економіки в Україні. 2014. Випуск 31. Частина 1. С. 358–361. – (0,38 д. а.).

45. Кульчицький М. І., Коваленко В. М., Ванькович Д. В. Оцінка ефективності управління коштами місцевих бюджетів в Україні // Науковий журнал ХНЕУ “Бізнес Інформ”. 2015. №11. С. 132–136. – (0,59 д. а.) *(автору належить 0,19 д. а., де проведено оцінку структури видатків бюджету Львівської області).*

46. Коваленко В. М. Ресурсний потенціал фінансової системи та його практична реалізація в Україні // Формування ринкової економіки в Україні. 2016. Випуск 35. С. 229–233. – (0,59 д. а.).

47. Коваленко В. М., Дропа Я. Б. Проблеми й особливості формування ресурсів фінансової системи України // Науковий журнал “Проблеми економіки”. 2016. №4. С. 197–204. – (0,63 д. а.) *(автору належить 0,31 д. а., де проведено оцінку стану фінансових ресурсів держави та виробничих підприємств).*

48. Коваленко В. Особливості сучасного стану фінансової системи України у контексті глобалізаційних процесів // Формування ринкової економіки в Україні. 2017. Вип. 37. Ч. 1. С. 265–270. – (0,61 д. а.).

49. Коваленко В. Глобальні тенденції міжнародного руху інвестицій та їх вплив на фінансову систему України // Формування ринкової економіки в Україні. 2018. Вип. 40. Ч. 1. С. 207–215. – (1,1 д. а.).

50. М. Крупка, М. Кульчицький, В. Коваленко. Трансформація ролі доходів місцевих бюджетів як інструменту бюджетного механізму в контексті децентралізації // Світ фінансів. Тернопіль : ТНЕУ. 2018. Вип. 3 (56). С. 7–18. – (1,12 д. а.) *(автору належить 0,3 д. а., де проведено оцінку структури та динаміки доходів місцевих бюджетів України упродовж 2013 – 2017 років).*

51. Заплатинський М., Коваленко В. Формування публічного характеру фінансової системи України в контексті глобальних процесів структуризації національних економік // Формування ринкової економіки в Україні. 2019. Вип. 41. С. 209 –218. – (0,93 д. а.) *(автору належить 0,46 д. а., де обґрунтовано публічний характер фінансів держави).*

52. Коваленко В. Реструктуризація доходів місцевих бюджетів як невід’ємна умова розвитку фінансової системи України // Формування ринкової економіки в Україні. 2019. Вип. 42. С. 72–85. – (1,06 д. а.).

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав:

53. Kovalenko V. M., Kovalenko O. V., Pidgirna V. S. Macroeconomic role of Profit in the Formation and Using of the Resources in Financial System of Ukraine // Scientific journal “Economics and Finance”. Paris. France. 2016. May 6. P. 284–288. – (0,57 д. а.) *(автору належить 0,20 д. а., де розкрито структуру та динаміку фінансових ресурсів у складі ВВП).*

54. Kovalenko V. M. Theory and practice of development of financial system of Ukraine // Scientific journal “Economics and Finance”. Vienna. Austria. 2016. December 6. P. 170–176. – (0,67 д. а.).

55. Kovalenko V., Dropa Ya., Kovalenko O. Impact of globalization on resource potential of Ukraine’s financial system // Norwegian journal of development of the international science. №2. 2017. Vol. 2. P. 23–26. – (0,54 д. а.) *(автору належить 0,20 д. а., де розкрито взаємозв’язок національних та світової фінансової системи).*

Опубліковані праці апробаційного характеру:

56. Коваленко В. М. Роль податкової політики в реалізації трудового потенціалу // Трудовий потенціал України і його реалізація в умовах розбудови національної економіки. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 20–21 листопада 1997 р.). ЛДУ ім. Івана Франка, 1997. С. 130–131. – (0,13 д. а.).

57. Коваленко В. М. Оптимізація управління державним кредитом // Економетричні методи і моделі в економіці : теорія і практика. Збірник матеріалів I Всеукраїнської економетричної конференції (м. Львів, 2–4 лютого 1998 р.). Львів, 1998. С. 69–76. – (0,35 д. а.).

58. Коваленко В. М., Масляк Я. Я. Проблеми та перспективи розвитку лізингу як методу фінансування підприємств України // Ринкова трансформація економіки України: теорія, практика, перспективи. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 24–25 жовтня 2003 р.). Львів, ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. С. 70–71. – (0,16 д. а.) *(автору належить 0,08 д. а., де висвітлено перспективи розвитку лізингу в Україні).*

59. Коваленко В. Роль фінансового контролю у підвищенні ефективності використання трудового потенціалу бюджетних та неприбуткових організацій // Обліково-аналітичні системи суб’єктів господарської діяльності. Тези Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 25–26 березня 2005 р.). ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. С. 187–188. – (0,22 д. а.).

60. Коваленко В. Розвиток бюджетування у контексті реформування економічної системи України // Економічна система України: минуле, сучасне, майбутнє. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 21–22 жовтня 2005 р.). ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. С. 153–155. – (0,28 д. а.).

61. Коваленко В. Фінансові аспекти використання трудового потенціалу у контексті інноваційного розвитку України // Управління інноваційним процесом в Україні : проблеми, перспективи, ризики. Збірник тез доповідей на Міжнародній науково-практичній конференції (м. Львів, 11–13 травня 2006 р.). Львів. Видавництво національного університету “Львівська політехніка”, 2006. С. 83. – (0,13 д. а.).

62. Коваленко В. М. Організаційно-економічні аспекти наповнення місцевих бюджетів // Фінансові ресурси регіону : організація та управління. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 9–11 листопада 2006 р.). Івано-Франківськ : ПП Курилюк, 2007. С. 39–40. – (0,10 д. а.).

63. Коваленко В. М. Місцеві бюджети: організаційно-економічні проблеми формування // Проблеми та перспективи розвитку економіки і підприємництва та комп’ютерних технологій в Україні. Збірник матеріалів II Міжвузівської науково-технічної конференції (м. Львів, 20–21 березня 2007 р.). Львів. Ліга – Прес, 2007. С. 108–109. – (0,19 д. а.).

64. Коваленко В. М. Розвиток фінансової системи: новітні напрями фінансово-кредитних відносин // Проблеми та перспективи розвитку економіки і підприємництва та комп’ютерних технологій в Україні. Збірник матеріалів III Міжвузівської науково-технічної конференції науково-педагогічних працівників (м. Львів, 18–19 березня 2008 р.). Інститут підприємництва та перспективних технологій при Національному Університеті “Львівська політехніка”, 2008. С. 91–93. – (0,19 д. а.).

65. Коваленко В. М. Організаційно-економічні аспекти інноваційного розвитку України // Управління інноваційним процесом в Україні : проблеми, перспективи, ризики. Тези доповідей на II Міжнародній науково-практичній конференції (м. Львів, 29–31 травня 2008 р.). Львів. Видавництво Національного Університету “Львівська політехніка”, 2008. С. 138–139. – (0,17 д. а.).

66. Крупка М. І., Коваленко В. М. Особливості організації антикризового управління фінансами підприємств в умовах євроінтеграції // Управління у сферах фінансів, оподаткування, страхування і кредиту. Тези доповідей II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Львів, 18–21 листопада 2009 р.). Львів. Видавництво Національного Університету “Львівська політехніка”, 2009. С. 216–219. – (0,42 д. а.) *(автору належить 0,21 д. а., де визначено функції та організаційну структуру управління фінансами підприємств)*.

67. Коваленко В. М. Гармонізація управління фінансовою системою України // Організація управління: витоки, реалії та перспективи розвитку. Збірник тез науково-практичної конференції (м. Львів, 20 жовтня 2014 р.). Львів : СПОЛОМ, 2014. С. 106–108. – (0,23 д. а.).

68. Крупка М. І., Коваленко В. М. Роль фінансових інструментів у зміцненні конкурентоспроможності національної економіки України // Перспективи розвитку національної економіки в умовах посилення глобалізаційних процесів. Збірник тез науково-практичної конференції

(м. Львів, 15 травня 2015 р.). Львів : СПОЛОМ, 2015. С. 76–79. – (0,46 д. а.) *(автору належить 0,23 д. а., де проведено оцінку фінансових результатів діяльності підприємств України та висвітлено окремі підходи щодо покращення використання фінансових інструментів).*

69. Коваленко В. М., Коваленко О. В. Глобалізація як новітній чинник розвитку національних фінансових систем // Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України. Збірник матеріалів науково-практичної конференції (м. Київ, 29–30 жовтня 2015 р.). Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2015. С. 136–138. – (0,21 д. а.) *(автору належить 0,11 д. а., де розкрито особливості та залежність національних фінансових систем від глобальних тенденцій розвитку світової економіки).*

70. Коваленко В. Роль бюджету у зміцненні економіки та розвитку фінансової системи України // Актуальні проблеми функціонування господарської системи. Матеріали ХХІІІ-тньої Міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих учених (м. Львів, 20–21 травня 2016 р.). Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2016. С. 77–79. – (0,33 д. а.).

71. Коваленко В. М. Зовнішньоекономічна діяльність як зростаючий чинник впливу на стан фінансової системи України // V Міжнародній науково-практичній конференції “Фінансова система України : тенденції та перспективи розвитку” (м. Острог, 11–12 жовтня 2018 р.). Національний університет “Острозька академія”, 2018. С. 155–158. – (0,26 д. а.).

72. Коваленко В. М. Стан та перспективи фінансового бізнесу в контексті розвитку фінансової системи України // I Міжнародній науково-практичній конференції “Фінансовий бізнес в Україні та світі : стан, проблеми і перспективи розвитку” (м. Львів, 26 жовтня 2018 р.). Львів : ЛНУ імені Івана Франка. 2018. С. 280–284. – (0,30 д. а.).

73. Коваленко В. М., Пилип’юк Я. В. Інноваційні моделі розвитку країн світу // Proceedings of XXXIII International scientific conference “Innovations of the future” (nov. 8, 2018) New York, 2018. С. 26–29. – (0,28 д. а.) *(автору належить 0,14 д. а., де розкрито основні напрями активізації інноваційного розвитку України).*

74. Коваленко В. Формування публічної складової фінансової системи України в контексті глобальної структуризації національних економік / Економіка. Фінанси. Бізнес. Управління / Матеріали I міжнародного економічного форуму (м. Київ, 21–24 травня 2019 р.). Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2019. Вип. I. Частина II. С. 108 – (0,24 д. а.).

АНОТАЦІЯ

Коваленко В. М. Фінансова система України : концептуальні основи та стратегія розвитку. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08. – гроші, фінанси і кредит. – Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2019.

У дисертації розроблено теоретико-методологічні засади, проведено макроекономічний аналіз, оцінку стану управління фінансами та обґрунтовано практичні рекомендації щодо стратегії розвитку фінансової системи України.

Поглиблено сучасні теоретико-методологічні підходи до розуміння понятійно-категорійного апарату, з'ясовано проблематику, функції, принципи організації та завдання фінансової системи. Виявлено взаємозв'язок між фінансами, фінансовими ресурсами та фінансовою системою, уточнено місце фінансових ресурсів у складі ресурсів економіки. Сформовано теоретичні положення, розкрито проблеми та особливості структуризації, методологічні підходи та методи дослідження фінансової системи України. Визначено роль вартості у формуванні ресурсного потенціалу, розроблено методiku визначення вартості економічних ресурсів на основі комплексного поєднання факторів впливу.

Розкрито історичні передумови та особливості глобального процесу структуризації національних економік світу, проведено структурно-функціональний аналіз діяльності структурних складових фінансової системи на рівні окремих ланок, видів діяльності, секторів та підсистем. Досліджено особливості, загальні тенденції та проблеми формування і використання фінансових ресурсів на рівні головних суб'єктів економіки, окремих секторів та видів діяльності. Розроблено рекомендації щодо удосконалення організації управління, модернізації структури та визначено стратегічні напрями (вектори) розвитку фінансової системи з метою підвищення ефективності формування і використання фінансових ресурсів економіки України.

Ключові слова: фінанси, фінансові ресурси, фінансова система, структура фінансової системи, інституційні одиниці економіки, сектори економіки, види діяльності, глобалізація, управління фінансами і стратегія розвитку.

АННОТАЦІЯ

Коваленко В. М. Финансовая система Украины : концептуальные основы и стратегия развития. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени доктора экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – Львовский национальный университет имени Ивана Франко, Львов, 2019.

В диссертации разработано теоретико-методологические основы, проведено макроэкономический анализ, оценку уровня управления финансами, обосновано практические рекомендации относительно развития финансовой системы Украины. Углублены современные теоретико-методологические подходы к пониманию понятийно-категорийного аппарата, выяснено проблематику, функции, принципы организации и задачи финансовой системы. Вывявлено взаимосвязь между финансами, финансовыми ресурсами и финансовой системой, уточнено место финансовых ресурсов в составе ресурсов экономики. Сформировано теоретические положения, раскрыто проблемы и особенности структуризации, методологические подходы и методы исследования финансовой системы Украины. Определена роль стоимости в

формировании ресурсного потенциала, разработано методика определения стоимости экономических ресурсов на основании комплексного сочетания факторов влияния.

Раскрыты исторические предпосылки и особенности глобального процесса структуризации национальных экономик мира, проведен структурно-функциональный анализ деятельности структурных составляющих финансовой системы на уровне отдельных звеньев, видов деятельности, секторов и подсистем. Исследованы особенности, общие тенденции и проблемы формирования и использования финансовых ресурсов на уровне главных субъектов экономики, отдельных секторов и видов деятельности. Разработаны рекомендации относительно усовершенствования организации управления, модернизации структуры и определены стратегические направления (векторы) развития финансовой системы с целью повышения эффективности формирования и исследования финансовых ресурсов экономики Украины.

Ключевые слова: финансы, финансовые ресурсы, финансовая система, структура финансовой системы, институционные единицы экономики, секторы экономики, виды деятельности, глобализация, управление финансами и стратегия развития.

SUMMARY

Kovalenko V. M. Financial system of Ukraine: conceptual bases and development strategy. – The manuscript.

Thesis for a Doctor of Economics degree by specialty 08.00.08 – money, finance and credit. – Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, 2019.

In the dissertation the theoretical and methodological bases are developed, the macroeconomic analysis and estimation of a condition of financial management is carried out, the practical recommendations concerning strategy of development of financial system of Ukraine are substantiated.

The necessity of modernization of the financial system Ukraine, the need of which arises as its economy enters the world economy and growing dependence on external factors, is substantiated. It is proved that for Ukraine with its open economy the need to modernize the financial system is especially important. The formation a modern model the financial system of Ukraine involves the allocation of its individual sectors, which will significantly expand its content, also will clarify the mechanisms of interaction between the components of the structure and create the preconditions for its adequate response to various factors.

Modern theoretical and methodological approaches to understanding the conceptual and categorical apparatus are generalized and deepened, the problems, functions, principles of organization and tasks of the financial system are clarified. The relationship between finance, financial resources and the financial system is identified, the place of financial resources in the overall economy resource base is clarified. Theoretical positions are formed, problems and features of structuring, methodological approaches and methods of research

of the financial system of Ukraine are revealed. The role of value in the formation of resource potential is determined, the method of determining the value of economic resources on the basis of a complex combination of factors of influence is developed. That was determined based on analysis of scientific publications and national standards of valuation of enterprise assets, property, etc.

The historical preconditions and peculiarities of the global process of structuring the national economies of the world are revealed, the structural-functional analysis of the structural components of the financial system at the level of separate links, activities, sectors and subsystems is revealed. Peculiarities, general tendencies and problems of formation and use of financial resources at the level of the main subjects of economy, separate sectors and kinds of activity are investigated. It is proved that the further structuring of the financial system at the level of individual sectors (sub-sectors), activities (industries), and individual territories expands the scope of research of the financial conditions of the economy and opens up new opportunities for its systemic financial support, systemic financial regulation of economic processes and systemic stimulation of performance. At the same time, it has been established that financial management in current time has mostly isolated, fragmentary and, to a large extent, contradictory nature. The constant changes in the financial sector are mainly aimed at optimization (cost savings), rather than economic development and modernization of the financial system. It is recommended to improve the organization of management, modernization of the structure and strategic directions (vectors) of the financial system development in order to increase the efficiency of formation and use of financial resources of the economy of Ukraine.

Key words: finance, financial resources, financial system, structure of financial system, institutional units of economy, sectors of economy, types of activity, globalization, financial management and development strategy.

Підписано до друку 26.08.2020. Формат 60x84/16. Папір офсетний.

Умовн. друк. арк. 1.9. Тираж 100 прим. Зам. № 135

Видавництво Львівського національного університету імені Івана Франка.

79000 Львів, вул. Дорошенка, 41.